

تأثیر توسعه فناوری در ارتباطات بین فردی در چارچوب سبک زندگی اسلامی ایرانی

نویسنده‌گان: حسین خالقی^۱، محمد لگزیان^۲، شمس الدین ناظمی^۳، غلامرضا ملک زاده^۴

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۶/۵/۱۶ تاریخ دریافت: ۹۶/۲/۱۶

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال پیستم، شماره ۷۶، پاییز ۱۳۹۶

چکیده

در قرن اخیر، رشد و توسعه فناوری صرفاً در حوزه فرایندهای کاری سازمان‌ها و صنایع نبوده است بلکه نظام اجتماعی را نیز متاثر کرده است. هدف پژوهش حاضر، کشف و توصیف عمیق تجارب و دریافت‌های متکر اعضای هیات علمی یک دانشگاه از تأثیرات توسعه فناوری در ارتباطات بین فردی مبتنی بر سبک زندگی اسلامی- ایرانی می‌باشد. این مطالعه با رویکرد اکتشافی و با استفاده از ابزار مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته به گردآوری داده‌ها پرداخته و سپس با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی داده‌های گردآوری شده موردنبررسی و تحلیل قرار گرفت. افراد مورد مطالعه (مشارکت کنندگان) ۱۳ نفر از اعضای هیات علمی دانشگاه بودند که از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند گلوله بر فی تاریخی به اشباع نظری انتخاب شدند. انزواج فردی و کنش‌های ریاکارانه، دومضمون سطح فردی و در سطح جامعه مضامین ارتباطات اجتماعی پایشی و فرهنگ رفتارهای فخر فروشانه و در سطح نوع بشر مضمون تضعیف شان انسان، مضامین اصلی استخراج شده می‌باشند. در نهایت مضامین حاصل از مصاحبه‌ها با ابعاد و مولفه‌های سبک زندگی اسلامی- ایرانی تطبیق داده شده و موارد افتراقی تبیین گردیده‌اند. یافته‌های تحقیق می‌توانند در فهم بهتر و تقویت آگاهی‌های جمعی نسبت به ابعاد مختلف رشد و توسعه فناوری در نزد افراد جامعه مفید واقع شود و سیاستگزاران را در برخوردار آن مهیا تر سازد.

واژگان کلیدی:

فناوری، توسعه فناوری، ارتباطات بین فردی، سبک زندگی اسلامی- ایرانی

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دانشگاه فردوسی مشهد، khaleghi.h@pnurazavi.ac.ir

۲. دانشیار گروه مدیریت، دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد، m-lagzian@um.ac.ir

۳. استاد گروه مدیریت، دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد

۴. استادیار گروه مدیریت، دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد

۱- مقدمه و بیان مساله

فناوری در دو قرن گذشته چهره جهان را بسیار تغییر داده است و آثار شگفت انگیز آن، ابعاد و جوانب حیات بشری را تحت تأثیر خود قرار داده است. بی‌شک یکی از شاخص‌ها و معیارهای اصلی توسعه‌یافته‌گی در هر جامعه‌ای توسعه فناوری در همه ابعاد و ارکان آن جامعه می‌باشد. تاکنون در مورد اهمیت و جایگاه فناوری، بعنوان یکی از عناصر کلیدی توسعه‌یافته‌گی در کنار افراد و ساختارهای اجتماعی جوامع بسیار سخن رانده شده است؛ اما رشد و توسعه فناوری صرفاً در حوزه فرایندهای کاری سازمان‌ها و صنایع نبوده است بلکه نظام اجتماعی رانیز متأثر کرده است. در این تغییر و تحولات عنصر ناپیدایی سیستم اجتماعی یعنی فرهنگ جامعه نیز دستخوش تغییر شده است.

رشد سال‌های اخیر فناوری در حوزه‌های کنترل و پایش افراد در تعاملات‌شان، جایگاهی بر جسته برای فناوری، فراهم کرده است و به آن قدرت بخشیده است. قدرت و اعمال آن، می‌تواند به جای اینکه تلاشی آگاهانه از سوی یک فرد بیرونی باشد، بصورت خودکار در فرد درونی شود و فرد را مجبور به درک و عمل خاص کند (مکولی و همکاران، ۱۳۸۹؛ Chan & Garrick, 2003, p.292). وقتی تفکراتی، فناوری را به صورت کلی، تمجید می‌کنند^۱ و فناوری را امری نشان می‌دهند که دارای «محبوبیت جهانی» است (Chan & Garrick, 2003, p.292).

نشان از این قدرت درونی فناوری دارد. این قدرت در تلاش است تا اصل استفاده حداکثری از فناوری را در افراد درونی سازی کند که بدین ترتیب افراد همواره بدنیال آن باشند.

با توجه به غلبه فناوری بر پرآندگی جغرافیایی افراد پیوسته بدنیال فناوری‌های جدید و به روز رسانی آن‌ها می‌باشد. این استفاده وسیع از فناوری و بروز رسانی مستمر باعث گردیده که اعضای جامعه در برخورد با این پدیده به صورت‌های فناوری هراسی^۲ و یا اعتیاد^۳ به آن واکنش نشان می‌دهند. همانطور که مشاهده می‌گردد، در برخورد با یک پدیده واحد افراد تجارب متفاوتی دارند که هر دوی ترس از فناوری یا اعتیاد به آن استرس‌زا می‌باشد.

نکته دیگر اینکه، ادراک افراد از موقعیت‌های اجتماعی الزاماً منطبق با واقعیت نیست، یعنی تفسیر از واقعیت با خود واقعیت متفاوت است و افراد بر مبنای ادراک خود از واقعیت عمل می‌کنند نه خود واقعیت و تلاش می‌کنند که ادراکشان از واقعیت تحقق یابد (قلی پور، ۱۳۹۱؛ ص ۱۶۷). از این رو برداشت افراد از توسعه فناوری، از طریق فرایند کامیابی فراخود^۴ در ارتباطات و رفتار کاری و غیر کاری افراد جامعه منجر به نتایج مثبت یا منفی

1. Glorify
2. Technophobia
3. Technology addiction
4. Self-fulfilling prophecy

می‌شود چرا که باورها و انتظارات افراد تعیین کننده رفتار و عملکرد آن‌هاست. این در حالی است که توسعه فناوری در ارتباطات بین فردی در روابط اجتماعی همه شیوه‌های برقراری ارتباطات بین فردی را—اعم از کلامی، نوشتاری و غیرکلامی—در بر می‌گیرد. نظر به اینکه افراد چه ادراکی از قدرت فناوری داشته باشند، انواع ارتباطات بین فردی‌شان، تحت تأثیر قرار می‌گیرد. از این‌رو همانطور که جان مینارد کینز بیان می‌دارد: ناآگاهی از مأخذ نظریه‌هایی که ناگزیر از کاربرد آن‌ها، هنگام التزام عملی به امور خود هستیم، خطرات پنهانی را در پی دارد؛ بنابراین بر ماست که نسبت به آنچه در رفتارمان تأثیر می‌گذارد محظوظ باشیم و همواره رهنمودهای ضمنی نظریه‌هایی را که به منظور هدایت فعالیت‌های خود استفاده می‌کنیم، بازکاوی و ارزیابی نماییم (گوشال، ۱۳۹۳؛ ص ۴۸-۴۶).

فناوری‌های جدید با خود فرهنگ و سبک زندگی مبتنی بر توسعه غربی را به مراد داشته‌اند. سومین اولویت فرهنگی در نقشه مهندسی فرهنگی کشور (تصویب ۱۳۹۲، ص ۴۲)، سبک‌زنندگی اسلامی ایرانی باتاکیدبر صله رحم‌والگوی تعاملات اجتماعی، خانوادگی و فردی با اولویت کودکان، جوانان و زنان می‌باشد که در این خصوص طراحی و نهادینه‌سازی الگوی ارتباطات و تعاملات اجتماعی در فضای واقعی، مجازی و کالبدی، فرهنگی و اجتماعی در چارچوب آموزه‌های اسلامی مورد توجه می‌باشد. بدین منظور اقداماتی نظیر طراحی و پیاده‌سازی الگوی تعاملات اجتماعی مبتنی بر فرهنگ اسلامی- ایرانی با تأکید بر خودبازی، جمع‌گرایی نهادی، نشاط، امیدواری، آینده‌نگری و خطرپذیری و اجرای برنامه انجام عبادات جمعی و تعامل محلی با محوریت مساجد و تقویت و گسترش ارتباطات خوبشاوندی و حمایت از صله ارحام موردن تأکید قرار گرفته است.

رهبر انقلاب اسلامی نیز بانفوی دنباله روی محض از کشورهای شرقی و غربی در مقوله پیشرفت، توجه به وجود تفاوت‌های ماهوی الگوی پیشرفت موردنیاز یک جامعه اسلامی با الگوهای توسعه اقتصادی وارداتی، غیربومی و غربی را بیان نموده‌اند (بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد، ۸۶/۰۲/۲۵). الگوهای رایج توسعه، از لحاظ مبانی، غلط و بر پایه ا Omanیسم و اصول غیر الهی هستند و از لحاظ آثار و نتایج نیز نتوانسته‌اند وعده‌هایی را که در خصوص ارزش‌هایی نظیر «ازادی» و «عدالت» داده‌بودند، محقق کنند. اکنون پرسش بنیادین مقاله حاضر این است که با توسعه سریع و فرازینده فناوری، ابعاد ناهمگون و ناهمسوی توسعه فناوری با ابعاد و مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی ایرانی کدام‌اند؟ و پیامدها و تاثیرات توسعه فناوری در سبک زندگی ایرانی اسلامی چیست؟ برای این منظور نخستین سؤال پژوهش، اینست که ابعاد و مؤلفه‌های سبک‌زنندگی اسلامی-

ایرانی در حوزه تعاملات بین فردی کدامند؟ نظر به اینکه افراد چه ادراکی از قدرت فناوری داشته باشند، انواع ارتباطات بین فردی شان، تحت تأثیر قرار می گیرد. بدین جهت این تحقیق بدنیال کشف و توصیف جنبه های تاریک توسعه فناوری در بافت سبک زندگی اسلامی- ایرانی می باشد. هدف اصلی این پژوهش نیز به دست آوردن و طبقه بندی مفاهیم و تجربیات مشارکت کنندگان از پدیده رشد و نفوذ فناوری در سایر ابعاد اجتماعی افراد است تا بدین ترتیب در کامل تری از مفهوم این پدیده در نزد افراد مورد مطالعه به دست آید. مشارکت کنندگان در این پژوهش، اساتید یکی از دانشگاه های کشور بودند. از این حیث این افراد انتخاب شدند که آنها در جامعه واحد مرجعیت فکری و الگویی می باشند. براساس نمونه گیری هدفمند گلوله بر فی، افرادی در فرایند پژوهش مشارکت داشتند که دارای سمت های اجرایی و سیاستگذاری، آشنایی نسبی با پیوست فرهنگی و نقشه مهندسی فرهنگی کشور و حائز در ک کلی از بافت فرهنگی اجتماعی جامعه بودند.^۱

۲- ادبیات نظری و پیشینه موضوع

۲-۱- ادبیات نظری

با توجه به سوالات تحقیق، در این بخش ادبیات در سه محور تأثیر فناوری بر رفتارهای فردی و اجتماعی، ارتباطات و تعاملات بین فردی و سبک زندگی اسلامی- ایرانی ارائه شده است که در ادامه بترتیب می آید.

۲-۱-۱- تأثیر فناوری بر رفتارهای فردی و اجتماعی

بی تردید رشد و توسعه فناوری مرزهای ملی را در نفوذ فناوری به جوامع مختلف در نور دیده و امروزه تمامی جوامع با ارتباطات سریع و گسترده در معرض رویارویی با فناوری های مختلف در تمام شئون زندگی خود قرار گرفته اند که به همراه خود سبک و سیاق جدیدی را در روابط اجتماعی و تعاملات فردی پدید آورده است. محورهای زیر می بین این نکته هستند که چگونه فناوری بر حوزه های رفتاری نظیر عواطف و ارزواه اجتماعی، تعادل میان زندگی و کار، آلودگی اطلاعاتی افراد و پرسه زنی های سایبری تاثیر گذار بوده است.

۲-۱-۱-۱- عواطف و ارزواه اجتماعی

عواطف، بحث نسبتاً جدیدی است که به محتوای اصلی رشته رفتار سازمانی اضافه شده است. عواطف، اساساً در درون حوزه رفتار سازمانی مورد بی توجهی و غفلت قرار گرفته

۱. جهت ایضاح مطلب: طبق آیین نامه ارتقا اعضای هیات علمی، افرادی می توانند ارتقا یابند که امتیازات فرهنگی لازم (آشنایی با پیوست فرهنگی، گذراندن دوره های ضیافت اندیشه اساتید و...) را کسب نموده باشند. ضمن اینکه در این پژوهش بر اساس نمونه گیری هدفمند گلوله بر فی سعی شد افرادی که واحد ویژگی های فوق هستند، برای مصاحبه انتخاب گردند.

است و این امر عمدتاً به دلیل اهمیت فراینده اسطوره عقلانیت^۱ و این اعتقاد که وجود هر گونه عواطف در کار مخرب است صورت گرفته است و بنابراین، در دنیای عقلایی کمال گرا (ایده‌آلیستی)، جایی برای عواطف باقی نمانده است. عواطف بخشی از زندگی سازمانی افراد هستند. ایشان زمانی که وارد محل کار خود می‌شوند، عواطف خود را در پارکینگ ماشین باقی نمی‌گذارند.

اما آیا در ک عواطف در دنیای الکترونیک در مقایسه با فضاهای سنتی از اهمیت بیشتری برخوردار است؟ این مسئله ممکن است درست باشد، بدین معنی که فضای فعلی به افراد اجازه می‌دهند تا در مکان‌ها و زمان‌های جداگانه‌ای با یکدیگر به همکاری پپردازند که این خود باعث به وجود آمدن انزواج اجتماعی^۲ نیز می‌شود (فرهنگی و همکاران، ۱۳۹۳، ص. ۲۶۵).

۱-۲-۱-۲-تعادل میان کار و زندگی^۳

افراد در سازمان‌هابطور روز افزون با چالش‌های تشویش و برقراری تعادل بین نیازهای خانه و کار روبرو هستند. زنان روز به روز بیشتر وارد محیط کار می‌شوند (تعدادی از آنها برای تمام طول زندگی شان و بسیاری برای دوره‌های کمتری). نیازهای زنان مسن با نیازهای زنان جوان تر و میان‌سال در محیط کار ممکن است متفاوت از هم باشند. برای مثال زنان جوان تر مسائل جدی و خطیر در نگهداری و حمایت از کودکان و ایجاد برنامه‌های کار انعطاف‌پذیر دارند، اما زنان مسن تر نگرانی شان از نگهداری کودکان به توجه و مراقبت از همسرانشان تغییر یافته است و باید برنامه‌هایی برای آینده بازنشستگی شان داشته باشند (Miller, 2008, p. 230).

بنابراین زنان و مردان در ک متفاوتی از کارشان دارند. افراد و سازمان‌ها با هزاران هزار چالش در رسیدن به تعادل بین مسائل خانه و کار روبرو هستند. اولین چالش برای سازمان‌ها اجرای برنامه‌های خانوادگی دوستانه است از قبیل ساعت کار انعطاف‌پذیر، تقسیم شغل^۴، سیاست‌های مرخصی خانوادگی و اجرای سیاست‌هایی که برای کارکنان قابل استفاده باشد (قلی پور، ۱۳۹۴، ص. ۳۵۲).

چالش دوم برای سازمان، ایجاد فرهنگی است که برای جنبه‌های مختلف زندگی کارمند اهمیت قائل شود. توسعه و حفظ چنین فرهنگی در محیط کار متنوع بسیار مشکل است مثلًاً کارمندی که بچه ندارد از مزایای خاصی که برای کارمندان بچه دار فراهم است نمی‌تواند استفاده کند و رنجیده خاطر می‌شود.

-
1. Myth of Rationality
 2. Social Isolation
 3. The Balance- between Work & Life
 4. job sharing

چالش‌های تعادل برقرار کردن بین مسائل خانوادگی و کاری فردی (شخصی) و بین فردی (اجتماعی) می‌باشد. در سطح فردی با چالش‌هایی در شناسایی و تعریف نقش خودش در خانه و کار روبروست. «زنان در ابتدانگاه بانان خانه هستند از طرفی باید حرفه و وظیفه شغلی شان را نجام دهند و از سویی نقش مادری رانیز در خانه ایفا می‌کنند». همچنین چالش‌های بین فردی برای کارکنان وجود دارد آن‌ها وظایف‌شان را نجام می‌دهند و بدنبال جایگاه‌شان در رابطه با دیگران در محیط کار و با اعضای خانواده بدنبال یافتن جایگاه‌شان در جامعه هستند (Miller, 2008, p. 232).

به نظر می‌رسد که امروز سازمان‌های الکترونیکی طلایی دار گرایش به فرهنگ خاص باشند و سازمان‌های مجازی به طور فزاینده انتظار دارند تا افراد سازمان به طور متوسط ۶۰ تا ۷۰ ساعت در هفته کار کنند؛ اما علاوه بر توانایی تکنولوژی موجود در سازمان الکترونیکی برای محو کردن خط تمایز میان کار و زندگی افزایش چشم گیر تعداد زوج‌های شاغل در سازمان‌های الکترونیکی نیز مزید علت می‌شود تا افراد سازمان مستعد بروز بحران باشند. ایشان خود نیز به این امر واقف می‌شوند که مرز میان کار در سازمان‌های الکترونیکی و زندگی شخصی آنها از بین می‌رود. روسوتاکید می‌کند که ایجاد توازن میان زندگی کاری و زندگی شخصی، مباحث روابط غیرکاری و فراغت^۵ یکی از مهمترین مباحث دهه‌ها بعدی رفتار سازمانی خواهد بود (Rousseau, 1997, p. 539).

۱-۱-۲-۳-آلدگی اطلاعاتی و پرسه‌زنی سایبری

افزایش سطوح کلی اطلاعات، یکی دیگر از نتایج است که اغلب احساس می‌شود که در داده‌ها غرق شده‌ایم. شنک (۱۹۹۷)، نقل شده در دعاوی، ۱۳۹۰، ص ۵۱۶) درباره آلدگی اطلاعاتی^۶ می‌نویسد که می‌تواند نتیجه زمانی باشد که ما بطور مداوم با اطلاعاتی از قبیل ایمیل، وب، فکس‌ها و منابع متتنوع وسایل ارتباطی محاصره شده‌ایم. نقطه ضعف اینگونه شبکه‌های ارتباطی باز اطلاعات بیش از اندازه است. نتایج یک نظرخواهی جدید نشان می‌دهد که کارکنان آمریکایی روزانه دارای ۵ تماس تلفنی، ۳۶ پست الکترونیکی، ۱۸ نامه و ۱۸ یادداشت در منزل می‌باشد. همچنین ۱۳ پیغام پستی، ۱۴ فاکس و ۲۳ نامه صوتی یا پیغام را از طریق تلفن دریافت می‌کنند. اینگونه ارتباطات که فرد در گیر آن می‌شود وقت ارزشمندشان را گرفته و توانایی لازم را جهت تمرکز بر امور تحلیل برد و بنحوی افراد دچار پرسه‌زنی سایبری^۷ می‌شوند، از این رو

-
- 5. Nonworking & leisure
 - 6. Information Pollution
 - 7. Cyber Loafing

پرسه‌زنی سایبری، اشاره به رفتاری دارد که فرد زمان خود را بگشت و گذارهای بی‌هدف در شبکه‌های مجازی و اینترنت و سایت‌های مختلف به بطالت می‌گذراند.

بر بهره‌وری کار ایشان اثر منفی به جا می‌گذارد (Lieberman et al., 2011, p. 272). از دیدگاه نیلسن (۲۰۰۳)، آلدگی اطلاعاتی مساله مهمی است که باید مورد توجه و بازبینی کارشناسان صنعت فناوری اطلاعات قرار بگیرد. این رایانه‌ها هستند که به تدریج مهار کنترل زندگی انسان را به دست می‌گیرند و زمان آن فرارسیده است که انسان بار دیگر بر رایانه حاکم شود و آن را به جایگاه اصلی خود بازگرداند (Nielsen, 2003, p. 76). با خلق اینترنت وايميل در دهه ۹۰ شبکه جهانی رایانه‌ها به شیوه‌ای مؤثر و سریع برای ایجاد ارتباط بدل شد؛ اما حتی در آن زمان نیز بحث‌های نگران کننده‌ای درباره احتمال بروز ترافیک سنگین در شبکه اطلاعاتی آغاز شده بود. نیلسن بیان می‌کند «آلودگی اطلاعاتی در واقع همان تردد حجم سنگین اطلاعات در اوج آن است، این وضع گاه شما را از انجام کارهایتان باز می‌دارد». ایدئولوژی فناوری اطلاعاتی طی ۵۰ سال گذشته فقط و فقط این بوده است که هرچه اطلاعات بیشتر باشد، هرچه تولید اطلاعات انبوه‌تر باشد بهتر است؛ اما اینترنت اکنون به دستگاهی بدل شده است که اطلاعات را بدون قائل شدن اولویت با سرعت منتشر می‌کند. ایمیل نیز از ابعاد منفی این پیامد است، زیرا معجون عجیبی از ارتباطات جمعی و فردی است.

به گفته وی حل مشکل آلودگی اطلاعاتی پیچیده نیست، اما مستلزم آن است که مهار رایانه به دست گرفته شود. ایجاد اولویت، انضباط فردی در آنچه می‌خوانید و ارسال می‌کنید، فیلترها و نرم افزارهای ضد تبلیغاتی به تحقق این هدف کمک خواهد کرد. آلدگی اطلاعاتی از اقتصاد اطلاعات، ابزارهای دیجیتالی و تجارت الکترونیک پدیدار می‌شود. مجموع فرآیندهای ارتباطات الکترونیکی و هدف‌های این ارتباطات و اطلاع‌رسانی که در سرزمین دیجیتال صورت می‌گیرد، در بروز این آلودگی اطلاعاتی مؤثر است و نمی‌توان آن را از نظر دور داشت.

۲-۱-۲- ارتباطات و تعاملات بین فردی

افراد در ارتباطات بدنیال انتقال و تبادل اندیشه‌ها، معانی، مفاهیم و اطلاعات، فرایند مراوده بین فردی و یا کنترل یکدیگر می‌باشند. با مرور در ادبیات چهار رويکرد متفاوت در تعریف ارتباطات بیان می‌گردد که شامل ارتباطات بعنوان انتقال اطلاعات، ارتباطات بعنوان فرایند مراوده بین افراد، ارتباطات بعنوان کنترل استراتژیک و ارتباطات بعنوان توازن بین خلاقیت و محدودیت‌ها (Eisenberg et al., 2010, p.27). اولین و اصلی ترین تعریف و کار کرد ارتباطات به انتقال و تبادل اندیشه‌ها، معانی، مفاهیم و اطلاعات تعبیر می‌گردد که برای این منظور، سمبلهایی را بکار می‌برند. عناصر نشانه‌ای یا نمادی و نهان در فرهنگ‌ها جای گرفته و به فرایند ارتباطات قابل رویت، مفهوم بخشیده است.

براساس تعریف ارائه شده، فرهنگی (۱۳۸۲، ص ۱۴) ارتباطات به سه دسته اصلی تقسیم می‌کند: الف) ارتباطات درون‌فردی^۱ ب) ارتباطات بین‌فردی^۲ و ج) ارتباطات عمومی^۳. محسنیان راد (۱۳۹۲، ص ۳۶) ارتباطات انسانی را در سه دسته ارتباطات بین‌فردی، ارتباطات گروهی، ارتباطات جمعی و عمومی طبقه‌بندی می‌کند. ارتباطات درون‌فردی در برگیرنده مشکلات درونی، یا حل تعارضات درونی فرد است. این ارتباط علاوه بر برنامه‌ریزی برای آینده، عملکرد عاطفی و ارزیابی خود و دیگران را مورد توجه قرار می‌دهد. دسته بعدی ارتباطات عمومی یا جمعی می‌باشد، نوعی از ارتباط است که براساس آن فرد با تعداد کثیری از انسان‌های دیگر ارتباط برقرار می‌کند. ارتباط عمومی در اکثر موارد براساس هدف اطلاعاتی و یا مقاصد سازی شکل می‌گیرد، ولی علاوه بر اینها ممکن است هدف آن ایجاد وضعیت تاریخی^۴ یا آنکه معرفی و یا موارد دیگر که مرتبط با جمع زیادی از انسان‌هاست باشد. ارتباطات بین‌فردی، اشاره به «فرایند تفہیم و تفاهم و تسهیم معنی» بین یک شخص و انسان‌های دیگر، حداقل یک نفر دیگر دارد. آنچه در فراگرد ارتباطی مورد توجه است «معنی» می‌باشد، اصطلاح پیام نمی‌تواند جایگزین معنی شود زیرا سطحی از تفہیم و تفاهم را در برنامه گیرد. ارتباطات بین‌فردی به دلایل گوناگون به وقوع می‌پیوندد: برای حل مسائل و مشکلات خود با دیگران، رفع تضادها و تعارض‌ها^۵، رد و بدل کردن اطلاعات، رفع نیازهای اجتماعی (فرهنگی، ۱۳۸۲، ص ۱۹-۱۳). همچنین شیرازی بر تأثیر ارتباطات در روابط بین فردی تاکید می‌کند و بیان می‌دارد که ارتباطات نقش مهمی در رفع نیازها و رضایتمندی افراد دارد (شیرازی، ۱۳۹۴، ص ۳۰۳).

۱-۳-۲-سبک زندگی اسلامی ایرانی

سبک زندگی همان شیوه‌های زندگی روزمره است که الگوهای فردی مطلوب از زندگی و تمام عادات و روش‌هایی را که فرد یا اعضای یک گروه به آنها خوکرده یا عملآ با آنها سرو کار دارند مانند الگوهای روابط اجتماعی، سرگرمی، مصرف و لباس و... را در بر می‌گیرد و نگرش‌ها، ارزش‌ها و جهان‌بینی فرد و گروهی را که عضو آن است منعکس می‌کند. سبک زندگی شامل فعالیت‌های منظم و طبقه‌بندی شده فرد در عرصه‌هایی چون تقسیم ساعت شبانه روز، نوع تفریحات و ورزش، شیوه‌های معاشرت، آداب سخن گفتن و راه رفتن و... است. سبک زندگی عبارت از طیف رفتاری است که اصلی انسجام

-
1. Intrapersonal Communication
 2. Interpersonal Communication
 3. Public Communication
 4. Entertainment
 5. Conflict Resolution

بخش بر آن حاکم است و عرصه‌ای از زندگی را تحت پوشش دارد. البته بخش مهمی از فعالیت‌های انسان امروز در پاسخ به اقتضایات فناوری دست ساخته خود بشر است؛ یعنی سبک زندگی نیز در بسیاری از موقع، نتایج ناخواسته تکنولوژی است (خاشعی، ۱۳۹۵، ص ۱۸).

انسان امروزی وابسته با استفاده از الکترونیکی، اتومبیل شخصی، دوربین عکاسی و فیلمبرداری، تلفن، آپارتمان نشینی، رادیو، ضبط، تلویزیون رنگی، آرایش در خیابان و مکان‌های عمومی، آموزش مدرسه‌ای، موسیقی پاپ، ساندویچ و غذاهای سرد و آماده، ماشین‌لباسشویی، جاروبرقی، اجاق گاز، ظرفشویی، وسایل آشپزی، چرخ خیاطی، یخچال فریزر، وسایل بازی و سرگرمی کودکان، کامپیوتر، اینترنت و... است و طوری به استفاده از آنها خوکرده است و در آن غرق شده است که به پیامدهای متنوع و گاهی منفی آن بی‌توجه است، ورود هر یک از این قبیل روش‌ها و تکنولوژی‌ها و تغییرات بنیادین در زندگی، احساس تفکر، شیوه زیست و فرهنگ انسان امروزی بوجود آورده و می‌آورد، اما عقل انسان حاضر از اثرات این واقعیت غافل است.

سبک زندگی، در انگلیسی عبارتی است که برای معرفی روش و شرایط زندگی انسان استفاده می‌گردد. این عبارت پس از آنکه توسط مسلمانان از روش زندگی پیامبر، یکی از چهار مرجع یافتن حکم خدا و رسولش -در کنار قرآن، عقل و إجماع علماء- برگزیده شد، توسط آلفرد آدلر در سال ۱۹۲۹ در غرب بازیابی گردید. مفهوم «سبک زندگی» از جمله مفاهیم علوم اجتماعی و علم جامعه شناسی و مردم شناسی است که اخیراً در دهه اخیر بسیار مورد توجه عالمان علوم اجتماعی و مدیران فرهنگی قرار گرفته است. در ادبیات جامعه شناسی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت وجود دارد، یکی مربوط به دهه ۱۹۲۰ که سبک زندگی معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به عنوان شاخص تعیین طبقه اجتماعی به کار رفته است. دوم بعنوان شکل اجتماعی نوینی که تنها در متن تغییرات مدنیتی، جهانی شدن فرهنگ و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (فرهنگی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۲۶).

در سبک زندگی اسلامی- ایرانی که مرجع امور خداست و قوانین و چارچوب‌های مختلف زندگی با استناد به دستورات الهی تعیین می‌شوند، مؤلفه‌های مشخص و بسیار زیادی برای دستیابی به سلامت روح و معنویت انسان مورد توجه قرار می‌گیرند. در این سبک زندگی جسم و جان آمیخته به هم و دست در دست هم در جهت رضای الهی تلاش می‌کنند. در این سبک زندگی، ایمان، توکل، توصل، دعا و نیایش، محبت و عشق، امید، ایثار، صبر و از مؤلفه‌هایی هستند که هم بن مایه حرکت انسان به سوی کمال و

نشانه داشتن سلامت معنوی هستند و هم تعیین کننده روابط فرد با محیط پیرامون و هم تضمین کننده سلامت جسم! یعنی معنویت، سلامت جسم آدمی را چونان لباسی گرم در زمستانی سرد، از گزند سرما و سوز نگهداری می‌کند. در این سبک زندگی، ایمان مفهوم اصلی و معیار واقعی زندگی است.

ایمان فقط یک واژه نیست که بتوان از آن تعریفی یک یا چند خطی ارائه داد و بر آن استناد کرد بلکه یک مفهوم است که بر حالات و افعال انسان دلالت می‌کند. ایمان، فضایی است که در آن زندگی معنی و مفهوم پیدا می‌کند. در واقع می‌توان اینگونه گفت که زندگی ایمانی در مقابل زندگی غیر ایمانی شکل می‌گیرد که در اولی باور به نیرویی ماورای تصور انسان و فراتر از قدرت در ک او، خالق جهان و گرداننده امور است و برترین حالت چنین باوری، ایمان به برترین و کاملترین دین الهی یعنی اسلام است و در دومی عالمی و نیرویی فراتر از نیروی مادی و این دنیا نیست و محور آن انسان است، لذا مختار است هر آنچه می‌خواهد و می‌اندیشد انجام دهد. مرور ادبیات دین و سبک زندگی در علوم اجتماعی نشان داد به لحاظ تحریی سبک‌های زندگی در گذشته و حال از دین تأثیر پذیرفته است. درباره اینکه دین چگونه و طی چه مراحلی با سبک زندگی مرتبط می‌شود و بر آن تأثیر می‌گذارد، می‌توان بیان کرد که با مبنای قرار دادن فرایند شکل‌گیری سبک زندگی، اگر چه معمولاً دین در مرحله شکل‌دهی به تمایلات و ترجیحات مورد توجه قرار می‌گیرد، پاره‌ای از پژوهش‌هانشان می‌دهد که دین می‌تواند در تمام مراحل شکل‌گیری سبک زندگی تأثیر مستقیم یا با واسطه داشته باشد (مهدوی کنی، ۱۳۸۷، ص ۱۸۷).

۲-۲- پیشنهاد پژوهش

مطالعات بسیاری در خصوص سبک زندگی اسلامی ایرانی صورت پذیرفته است؛ اما در این پژوهش، آن دسته از مطالعات سبک زندگی اسلامی ایرانی که تمرکز بیشتری در حوزه تعاملات بین فردی و مراودات اجتماعی داشته‌اند، بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. محور دیگری که در مرور مطالعات مبنای بود، پژوهش‌هایی بودند که به بررسی تأثیر فناوری بر سبک زندگی اسلامی ایرانی پرداخته بودند. بررسی مطالعات نشان می‌دهد که گرچه در نظریه‌های اقتصاد توسعه، توسعه فناوری تبیین گردیده است، اما بحثی پیرامون توصیف پدیدار شدن جنبه‌های غیر کارکردی فناوری در حوزه رفتاری نگردیده است. تحقیقات بسیاری تأثیر فناوری اطلاعات، با تمرکز بر شبکه‌های اجتماعی و میزان و نحوه استفاده از آن را بررسی و تبیین نموده‌اند (نظیر بختیاری و نصیری ۱۳۹۵)، بشیر و افراسیابی (۱۳۹۱)؛ اما اینکه فناوری چه جایگاهی در شکل‌دهی رفتارهای جاری و مناسبات انسانی

جدول ۱- پیشینه پژوهشی موضوع مقاله

نهادهای اسلامی ایرانی / حسین شفیعی، محمد اکبریان، نعمت الدین ناظمی، غلامرضا ملکزاده	مهم‌ترین یافته‌ها	اهداف یا سؤالات اصلی	نویسنده‌گان (سال پژوهش)- روش
ارائه راهکارهای مدیریتی، ساختاری، فرهنگی، تربیتی، اخلاقی، محتوایی و کیفیت بخشی نیروی انسانی.	طراحی مدل راهکارهای گسترش سبک زندگی اسلامی در جامعه	کافی (۱۳۹۴) روشن کیفی- تحلیل محتوا	
ارائه شبکه مضمون در قالب سه مضمون فراگیر- بیانش، گرایش و کنش- و ۲۱ مضمون سازمان دهنده مرتبط با آنها	طراحی الگوی سبک زندگی اسلامی در حوزه مصرف از دیدگاه نهج البلاغه	خاشی و همکاران (۱۳۹۵) روشن کیفی- تحلیل مضمون	
ارائه مؤلفه‌های سبک زندگی سیما در قالب شش مقوله: تحکیم خانواده، تبلیغ تولید ملی، تکثر سبک زندگی، پرهیز از تناقض گویی، الگوی مصرف اسلامی و شکوفایی متوازن سبک زندگی ذوابعاد اسلامی ایرانی.	ارائه مدل ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی در سیماه جمهوری اسلامی ایران	فرهنگی و همکاران (۱۳۹۵) روشن کیفی- نظریه داده بنیاد	
ارائه چهار مؤلفه سبک زندگی اسلامی ایرانی: هنجارهای مصرف، روابط بین شخصی، الزامات هویتی و مدیریت جسم.	بازشناسی مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی ایرانی	رضایی و همکاران (۱۳۹۴) اسنادی- کتابخانه‌ای	
احصاء عوامل عاطفی- روانی شامل: محبت، احترام متقابل، خوش بینی، فروتنی، مهار کنگکاوی‌های منفی، قدردانی و گذشت.	عوامل عاطفی- روانی در تحکیم خانواده از منظر سبک زندگی اسلامی کدام است؟	استادی و اسلامی فر (۱۳۹۵) اسنادی- کتابخانه‌ای	
تبیین ارکان اصلی الگوی پیشرفت ایرانی- اسلامی در قالب چهار مورد زیر: ۱- فکر و اندیشه، ۲- علم و فناوری، ۳- سبک زندگی اسلامی ایرانی و ۴- معنویت.	تبیین رویکرد توسعه غربی و الزامات آن در تقابل با پیشرفت و الگوی ایرانی اسلامی آن و تشریح دو نگاه متفاوت به انسان و سبک زندگی.	حصیرچی و نیاوند (۱۳۹۰) توصیفی- تحلیلی	

نوعیسندگان (سال پژوهش) - روش	اهداف یا سؤالات اصلی	مفهوم ترین یافته‌ها
پختکیاری و نصیری (۱۳۹۵) توصیفی و استفاده از اسناد و مدارک	بررسی تاثیرات شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی خانواده ایرانی	احصاء مخاطرات شبکه‌های اجتماعی در سه دسته: ۱- وجوده فردی (فردگرایی، اعتیاد به فناوری، هویت مجازی و...)، ۲- وجوده خانوادگی (تلزلی ارزشها، مصرف گرایی، گستاخ بین نسلی و...)، ۳- وجوده اجتماعی (کاهش تعاملات حضوری، عمومی شدن فضای خصوصی و...)
بشیر و افراسیابی (۱۳۹۱) پیمایشی اینترنتی و ارسال پرسشنامه	بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی جوانان	بررسی رابطه میان عضویت در شبکه‌های اجتماعی با مقوله‌هایی نظیر ارتباط با جنس مخالف و شیوه‌های محاورات اعضا در محیط بیرونی و نحوه اختصاص وقت به سایر فعالیت‌های اجتماعی رابطه مستقیم دارد
ابراهیم آبادی (۱۳۹۲) توصیفی و استفاده از اسناد و مدارک	بررسی تأثیر فناوری بر روند تغییرات فرهنگی و مناسبات اجتماعی و کیفیت تعامل انسان و فناوری	لزوم مطالعات فلسفه فناوری و مفهوم پردازی آن: با توجه به ساقیه و تجربه کم تعامل انسان با فناوری، هم در ابعاد نظری و هم در ابعاد روشی برای مطالعات فضای مجازی و در حوزه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی نمی‌توان به روش‌های سنتی تکیه کرد و می‌بایست در نظر روش، راه‌های جدید در پیش گرفت.
هودی و لمان (۲۰۱۴) روش تحقیق تجربی/ آزمایشگاهی	بررسی ارتباط فناوری و تأثیر آن در حوزه‌های علوم رفتاری	در این خصوص تأثیر فناوری بر ارزش‌ها و نگرش‌های افراد تبیین می‌کند. اثر تسهیل‌کنندگی فناوری بر رفتارهای تشريك مساعی و تسهیم دانش را بررسی و اثبات کرده‌اند.
چان و گاریک (۲۰۰۳)؛ آنجلاترسوی و استیو کورمن (۲۰۰۱). ویل و روزن (۱۹۹۹) توصیفی - تحلیلی	بررسی کارکردها و کژکارکردهای توسعه فناوری در تعاملات سازمانی افراد	ضمن تأیید فواید فناوری، به تفکراتی اشاره می‌کنند که در ذهن مدیران و کارکنان فناوری را امری نشان می‌دهد که دارای محبوبیت جهانی است و دال بر استفاده افراطی از فناوری است و همه افراد ذهنیت مذکور را امری مسلم می‌پنداشند. آن‌ها این پدیده-تفکر- را زدن فناورانه نامیده‌اند. بسیاری از کارکنان به سختی می‌توانند میان کار و سایر بخش‌های زندگی خود مزیندی کنند. فناوری در کنار قابلیت‌ها و کارکردهای سازمانی، در عصر کنونی بر استرس کاری و زندگی افزوده تا جایی که اندیشمندان از استرس فناورانه صحبت می‌کنند

۳-روش پژوهش

۷۱

تایپیه توسعه فناوری در ارتباطات بین فردی در پژوهش سبک زندگی اسلامی ایرانی / حسین شاذی، محمد آگریان، شمس الدین ناظمی، غلامرضا ملک‌زاده

این مطالعه در سه بخش انجام گرفته است. در اولین مرحله با مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی، ابعاد و مولفه‌های سبک‌زندگی اسلامی-ایرانی در حوزه تعاملات بین‌فردي و ریشه‌های اعتقاداتی و ارزشی مرتبط به آن‌ها احصاء گردیدند. در ادامه با هدف به دست آوردن و طبقه‌بندی مفاهیم و تجربیات مشارکت‌کنندگان از پدیده رشد و نفوذ فناوری در سایر ابعاد اجتماعی، مصاحبه‌های اکتشافی بر پایه راهبرد تحلیل محتوای کیفی، انجام گرفته است. در مرحله سوم، بر اساس روش مطالعه تطبیقی، به منظور یافتن مشابهت‌ها و تفاوت‌ها و توصیف و تبیین آنها، مضامین حاصل از مصاحبه‌ها با ابعاد و مولفه‌های سبک‌زندگی اسلامی-ایرانی تطبیق داده شده‌اند.

این تحقیق جهت کشف و توصیف جنبه‌های منفی توسعه فناوری در ارتباطات بین‌فردي، از راهبرد تحلیل محتوای کیفی از نوع قراردادی^۱ برای تحلیل داده‌های متنی استفاده می‌کند. در این رویکرد کدگذاری به طور مستقیم از داده‌های خام انجام می‌شود. لذا با توجه به اینکه محقق به طور مستقیم با داده‌های خامی سرو کار دارد که هیچ‌گونه تحلیلی پیرامون آن صورت نگرفته، این رویکرد انتخاب شده است. روش کیفی تحلیل محتوای قراردادی که گاهی استنباط نتایج بر اساس بودن یا نبودن ویژگی‌هایی که در پیام تعریف شده است، می‌باشد، غالباً برای اجرای بهتر مسائل در علوم اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. حامیان فنون کیفی این فرض را مورد تردید قرار داده‌اند که برای نتیجه‌گیری، فراوانی شاخص‌ها لزوماً نشانه اهمیت آن‌ها می‌باشد. از این نظر این گروه ممکن است وجود یا حذف یک واحد در استناد، از فراوانی نسبی خصوصیات دیگر اهمیت بیشتری داشته باشد (محمدپور، ۱۳۸۹؛ ص ۷۶).

بر مبنای این رویکرد روش‌شناختی، فرایند انجام پژوهش حاضر به این صورت انجام گرفت که با ۶ سؤال از پیش تعیین شده مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته جهت‌دهی و در طی فرایند مصاحبه با طرح سؤالات مکمل سعی شد تا در ک عمیقی نسبت به مباحث مطرح شده حاصل شود. پرسش‌های مکمل برای روشن‌سازی و شفاف‌تر شدن موضوع به کار گرفته شده، پرسش‌هایی از قبیل «می‌توانید در این مورد مثالی بزنید» و «آیا منظورتان این است که ...». کلیه مصاحبه‌ها به صورت عمیق و ضبط شده انجام گرفته و مصاحبه‌هایی که اجازه ضبط نداشتند نیز به صورت دست‌نویس، مکتوب شده است. تمام تلاش پژوهشگران بر آن بوده تا در زمان اجرا، مشارکت کننده، هدایت گر اصلی روند مصاحبه باشد و به کمک یادداشت‌برداری، مصاحبه‌شونده مورد کاوش قرار

گیرد تا در فرایند آوانویسی^۱ (برگرداندن صدا به نوشته) ابهامی باقی نماند. نمونه‌گیری و مصاحبه‌ها تا رسیدن مقوله‌ها به اشباع نظری ادامه یافت. اشباع نظری^۲ مرحله‌ای است که در آن داده‌های جدیدی در ارتباط با مقوله به دست نمی‌آید، مقوله گستره مناسبی می‌یابد و روابط بین مقوله‌ها برقرار و تأیید می‌شود.

روش تحلیل داده‌ها نیز به این صورت است که محقق ابتدا واحدهای فکر را از متن استخراج کرده سپس این واحدهای فکر را بر اساس اشتراکی که در مضامین آن‌ها وجود دارد مقوله‌بندی نموده و در نهایت مقوله‌ها بر اساس ارتباطی که با یکدیگر ممکن است داشته باشند در طبقات جداگانه‌ای تحت عنوان مضامین قرار می‌گیرند که در هر دو مرحله مقوله‌بندی و دست‌یابی به مضامین به وجود اصل مانعیت و جامعیت بین طبقات استخراجی توجه شده است.

مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، کارکنان (اعضای هیئت علمی و مدیران با سابقه حداقل حدود ۱۰ سال) یکی از دانشگاه‌های کشور بودند. براساس نمونه‌گیری هدفمند گلوله برای افرادی که دارای سمت‌های اجرایی بوده‌اند، آشنایی نسبی با نقشه مهندسی کشور، پیوست فرهنگی و سبک زندگی اسلامی-ایرانی و حائز درک کلی از بافت فرهنگی اجتماعی جامعه هستند، انتخاب شده‌اند. در دانشگاه، ماهیت کارهای اجرایی، زمینه ساز ارتباطات بیشتر است و به دلیل اقتضای کاری‌شان، نسبت به افراد دیگر بیشتر در معرض استفاده از فناوری هستند و بخش زیادی از تعاملات بین فردی‌شان توسط فناوری صورت می‌پذیرد. تعداد مشارکت‌کنندگان پژوهش سیزده نفر بودند که با آنها مصاحبه‌هایی عمیق و نیمه ساختار یافته با مدت زمانی بین ۳۵ تا ۷۵ دقیقه انجام گرفت.

قابلیت اعتماد داده‌ها و یافته‌ها: گوبا و لینکن^۳ (۱۹۸۵)، نقل شده در کرسول و پلانوکلارک، ۱۳۹۰، ص ۲۱۱ در کاری روایی و پایایی پژوهش‌های کیفی را با چهار معیار اعتبارپذیری^۴ (تا چه حد ساختار و معنای پدیده مورد نظر به نحو مطلوب بازنمایی می‌شود)، انتقال‌پذیری^۵ (تا چه حد یافته‌های پژوهش به محیط‌های دیگر تعمیم‌پذیر است)، قابلیت‌اطمینان^۶ (تا چه حد یافته‌های پژوهشگر را، سایر افراد بررسی کننده تأیید می‌کنند) و تایید‌پذیری^۷ (ارائه داده‌اند. آن‌ها برای پیاده‌سازی این مفاهیم راه‌هایی

-
1. Transcription
 2. Theoretical Saturation
 3. Guba & Linchon
 4. Credibility
 5. Transferability
 6. Dependability
 7. Confirmability

نیز پیشنهاد کردند. در عین حال مفهومی که آن‌ها ارائه داده بودند در حقیقت پایه‌ای برای توسعه استانداردهایی شد که امروزه برای ارزیابی روش‌های کیفی به کار می‌روند. تجربه یک پدیده، آنگونه که رویکردهای اثبات‌گرایی متمایل‌اند بپنداشند، صرفاً مبتنی بر تحلیل منطقی تجربه حسی و مفاهیم علمی نیست؛ تجربه افراد هیچگاه چنین نیست و همیشه آمیخته به عواطف، احساسات و نگرش‌های آنان است. در واقع افراد معمولاً تجربه زنده خود را بدون تغییر و تحریف بیان نمی‌کنند، گاهی وقت‌ها آنان جیزه‌ای را بیان می‌کنند تا نکاتی را پنهان نمایند و چیزهایی را بیان نکنند، بیانات آنان غالباً تحت تأثیر مدیریت عقاید، اعمال سیاسی، داستان‌سرایی‌های اخلاقی، قراردادهای اجتماعی و ساختارهای فرهنگی قرار دارد.

یک راه برای دست یافتن به اعتبارپذیری آن است که در حین بیان تجربه زنده فرد، صحبت با سوالاتی در ادامه آن دنبال شود تا با توضیحات بیشتر مفهوم مورد نظر تثبیت شود. راه دیگر بیان جمله و یا مفهومی از مفاهیم مورد اشاره فرد به صورت ناصحیح می‌باشد تا در صورت واقعی بودن توسط وی تصحیح گردد. راه دیگر آن است که به صرف مصاحبه کردن و جمع‌آوری مطالب اکتفا نشده و از عنصری مانند مشاهده افراد در شرایط حقیقی‌شان استفاده شود. در این پژوهش سعی شد، موارد فوق در حین مصاحبه به دقت رعایت شود و نیز با توجه به اینکه محققین خود در بطن بافت اجتماعی مورد مطالعه بودند، در جمع‌آوری مطالب از عنصر مشاهده افراد در شرایط حقیقی‌شان به نحو مطلوب و کامل استفاده گردید. برای افزایش قابلیت انتقال پژوهش، سعی شد با عرضه کامل یافته‌ها و تطبیق با متون نظری، این امر انجام گیرد. جهت اطمینان پذیری مطالعه اقداماتی بشرح زیر انجام گرفته است:

تطبیق توسط اعضاء^۸: مشارکت کنندگان، گزارش‌نهایی مرحله نخست و نیز فرایند تحلیل یا مقوله‌های به دست آمده را بازبینی و نظر خود را در مورد آنها بیان کردن. بررسی همتا^۹: به منظور کنترل کیفیت، یافته‌های این تحقیق برای بررسی و تدقیق در اختیار جمیعی از دانشجویان دوره دکتری مدیریت دانشگاه فردوسی مشهد، قرار گرفت تا از طریق فرایند بررسی همتایی، طبقه‌بندی مفاهیم را کنترل کرده و درخصوص آن‌ها اظهار نظر نمایند.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- ابعاد و مولفه‌های سبک زندگی اسلامی ایرانی

در پاسخ به اولین سؤال پژوهش، باستاناد مطالعات کتابخانه‌ای، ابعاد و مولفه‌های سبک زندگی اسلامی- ایرانی در حوزه تعاملات بین فردی و ریشه‌های اعتقاداتی و ارزشی مرتبط به آن‌ها احصاء گردیدند. موارد مذکور در چهار بعد کلان شامل حوزه رفتارهای فردی، حوزه سبک و فرهنگ زندگی خانوادگی، حوزه جامعه اسلامی و حوزه رفتارهای سازمانی و اداری شناسایی شدند. هر یک از حوزه‌های اصلی به فراخور موضوعی، واحد دو یا سه حیطه فرعی متناظر و دارای اعتقادات، باورها و ارزش‌های پشتیبانی کننده می‌باشند که بشرح در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- ابعاد و مولفه‌های سبک زندگی اسلامی ایرانی در حوزه تعاملات بین فردی و ریشه‌های اعتقاداتی، ارزشی مرتبط

حیطه کلان	حیطه فرعی	اعتقادات، گرایشات و ارزش‌ها	آداب و رسوم رفتاری و شیوه عملی سبک زندگی اسلامی ایرانی
حوزه رفتارهای فردی	رفتار اسلامی با همنوعان و رعایت حقوق هر یک	انسان موجودی اجتماعی- نیاز به تعاملات با دوستان	وفای به عهد- حسن خلق- رفتار صادقانه با دوستان- داشتن اعتماد متقابل- پرهیز از سوء ظن ...
	حق شخصیت و هویت	شرف مخلوقات بودن انسان- کرامت انسانی	احترام اجتماعی افراد- پابندی به اخلاق و عقائد اسلامی و ...
	خدوسازی و عبادت و رعایت حقوق الهی	وجود فطرت خداجو و پاک انسان‌ها- تقرب به خدا	شاکر بودن- توکل بر خدا- مسئولیت پذیری- امیدواری به آینده
حوزه سبک و فرهنگ زندگی خانوادگی	تحکیم خانواده	خانواده واحد بنیادین جامعه که دارای هویتی حقیقی و فرهنگ ساز است	تشکیل خانواده- تربیت فرزندان شجاع و مؤدب- آماده کردن فرزندان برای اشتغال حرفه‌ها
	صلة ارحام با خویشاوندان، دوستان و همسایگان	تأمین نیازهای اجتماعی و عاطفی انسان برای حضور در جمع خانواده، دوستان و اقوام	برنامه دیدارهای خانوادگی- حضور در مراسم عزاداری و یا جشن و شادمانی- دیدار بزرگترها
حوزه جامعه اسلامی	اجتماعی	اعتقاد به زندگی اجتماعی و پرهیز از عزلت نشینی- گرایش به حفظ سنن قومی و فرهنگ ملی	توجه به گروه‌های مرجع و نقش آن‌ها در سبک زندگی- مقابله با هنجارشکنی‌های اخلاقی

حیطه کلان	حیطه فرعی	اعتقادات، گرایشات و ارزش‌ها	آداب و رسوم رفتاری و شیوه عملی سبک زندگی اسلامی ایرانی
	فرهنگی	باور به عزت نفس - زیبایی شناسی‌ها و گرایشات فطری- آخرت‌گرایی و عدالت‌گرایی.	حاکمیت ارزش‌های اسلامی در جامعه- خودبواری ملی - پرهیز از تجملات و مصرف‌گرایی- توجه به فضای مجازی و سبک زندگی - اصلاح الگوی مصرف رسانه‌ای.
	علمی و فنی	میل به تسلط بر طبیعت و مخلوقات هستی - روحیه کجکاوی و حقیقت جویی	غرب زدگی و استقلال ملی - سبک زندگی پژوهشگران و فناوران - سبک مرادفات علمی و فنی - حسابات اهل قلم.
حوزه رفتارهای سازمانی و اداری	منابع انسانی و کارکنان	اعتقاد به صیروریت مستمر افراد در طول چرخه عمر و دوران اشتغال	مسئولیت پذیری و پاسخگویی کارکان و مدیران - شیوه ارزیابی عملکرد کارکنان- رفتار و تعاملات مدیران با افراد
	فرهنگ سازمانی	اعتقاد به تفاوت‌های شخصی و امکان بروز تفاوت در سبک زندگی کاری	اخلاق سازمانی- ضرب المثل‌ها و تکیه کلام‌های رایج در بین کارکنان- فرنگ خلاقیت یا حاکمیت بروکراسی اداری.

۴-۲- جنبه‌های منفی توسعه فناوری در تعاملات اجتماعی

رهادرد مصاحبه‌ها بر اساس فرایند کدگذاری، تحلیل شده است. در این پژوهش بر اساس مصاحبه‌های صورت گرفته، حدود ۱۷۸ گزاره‌های متفاوت شناسایی و احصا شدند. کدگذاری‌ها برای شناسایی مولفه‌ها و ابعاد منفی توسعه فناوری در تعاملات اجتماعی انجام گرفت. بدین منظور که چند گوییه مشابه، شکل دهنده یک جنبه منفی توسعه فناوری است سپس داده‌های حاصل از تحلیل به استخراج ۲۳ مؤلفه گردید که منجر به شناسایی پنج مضمون در قالب انزوای فردی، کنش‌های ریاکارانه، ارتباطات اجتماعی پایشی، فرنگ رفتارهای فخر فروشانه و تضعیف شأن انسانی شد. به این ترتیب می‌توان این مضمون‌ها را جنبه‌های منفی توسعه فناوری در تعاملات اجتماعی مبتنی بر سبک زندگی اسلامی- ایرانی قلمداد کرد. در این فرایند به داده‌هایی که مشابه یکدیگر بوده‌اند، مفاهیم متناسب اختصاص داده شد که هر کدام از ابعاد و مولفه‌ها در ادامه به طور مختصر توضیح داده می‌شود.

۴-۱- بعد اول: مضمون انزوای فردی

بر اساس این مضمون، توسعه فناوری در ارتباطات انسانی برای افراد در قالب ترکیبی از شیوه‌های بی‌اعتمادی در روابط با یکدیگر و کمباری عاطفی روابط خودنمایی می‌کند. سطح تحلیل این طبقه، در سطح فرد قرار دارد؛ به عبارت دیگر، افراد در سطح روابط فردی خود، به ادراک انزوای فردی ناشی از حضور فناوری در تعاملات انسانی خود می‌رسند. از جمله

مولفه‌های استخراج شده برای این مضمون می‌توان به کمباری عاطفی روابط، ارتباطات مجازی، کمیت بالا و کیفیت ضعیف تعاملات، بی‌اعتمادی اجتماعی (بیماری هراس از هم)، حس نگرانی اشاره نمود. به مصادیقی از مصاحبه‌های انجام با مشارکت‌کنندگان پژوهش درباره این مضمون، توجه کنید:

«در گذشته اگر یک نفری نیاز به ابلاغ تبریک یا تسلیت داشت جمع می‌شدیم و حضوری می‌رفتیم. آن تبادلی که رود رو آنها روی هم داشتند موجب افزایش صمیمیت بیشتری می‌شد. دیگه امروزه این رابطه‌ها نیست»

«یعنی ممکنه تو دو تا اتاق نشسته باشیم. ارتباط کلامی خیلی کم، ولی ارتباط تکنولوژیکی خیلی بیشتر [باشه]، از طریق پیامک... یا هم ممکنه تو دو تا اتاق بغل هم نشستیم چند ساعت هم همدیگر رو نبینیم، یک دیوار هم بیشتر فاصله نیست ولی در روز ۲۰ تا ارتباط فناورانه داشته باشیم. این تجربه ایه که ما داریم.»

«فناوری به همان میزان که فاصله‌های مکانی مارا کم کرده است، فاصله‌های اجتماعی مرا زیاد کرده است.»

«منظور اینکه دو نفر خیلی هم با هم صمیمی‌اند، هم اتفاقند، ولی وقتی یکی می‌خواهد وارد سیستم‌اش (موبایل) بشه باید رویش رو آن طرف بکنه اون دیگری. معنای ضمنی که این داره آینه که تو با تمام عزتت نزد من هنوز امین من نیستی در این امانت بزرگ. لذا این معدوریت وجود داره»

«علتش هم آینه که دیگه تقریباً هیچ کس امان نداره؛ هر جامی گرده، تو هر مکانی میره، در خلوت خودشه، تو اتاق خودش داره از سیستم استفاده می‌کنه یقین داره که هزاران نفر می‌توانند از طریق سوئیچ‌ها او را کنترل کنند.»

«بویژه وقتی در بستر فناوری فعالیت اداری و آموزشی می‌کنی، همواره نگرانی و ترس داری که مبادا سندی علیه شما استفاده شود و لذا به همه افراد پیرامونی نگاه بیمناک و بدون اعتماد داری.»

۴-۲-۲- بعد دوم: مضمون کنش‌های ریاکارانه

در ادبیات علوم اجتماعی «کنش» رفتاری است که معطوف به دیگران است در حالیکه «رفتار» ماهیت و پیامدهایش بطور غالب فردی است. با توسعه فناوری در همه ابعاد زندگی، افراد نسبت به یکدیگر خود واقعی‌شان را بروز نمی‌دهند. کنش‌های ریاکاریانه به منزله تمایل نسبتاً پایدار فرد به رفتار دوگانه و برخلاف نگرش واقعی‌شان اشاره دارد که می‌کوشد نگرش خود را همساز با نگرش دیگران نشان دهد و نزد آن‌ها خوب جلوه کند. به زعم مشارکت‌کنندگان در این تحقیق این نوع رفتارها منبعث از ارتباطات

فریب کارانه است که فرد می‌کوشد در ازای ارتباطات صحیح آن را به مخاطبان القا کند، به نحوی که فرد نسبت به عوامل بیرونی حساس‌تر است و قادر می‌باشد با ریاکاری در شرایط متفاوت به صورت متفاوت رفتار کند و نیز به واسطه خود پایشی، به میزان بالای سازگاری رفتاری و خود تطبیقی متناسب با شرایط متغیر را دارد. در این طبقه نیز، مرز تحلیل در سطح فردی قرار دارد به این سبب که رفتار ریاکارانه در نیت فرد ریشه دارد به نحوی که به جهت بس اعتمادی اجتماعی فرد با داشтан خصلتی مخفیانه، به شدت احتیاط را در رفتارهای خود پیش می‌گیرد و این رو خود واقعی اش را بروز نمی‌دهد. به مصادیقی از مصاحبه‌های گرفته شده در زمینه این مفهوم، توجه کنید:

«با گسترش سیستم‌های اتوماسیون اکنون خیلی از روابط کلامی و پیام‌های افراد برای یکدیگر ساختگی است و نه نظر واقعی آنها نسبت به یکدیگر. الان اصلاً نمی‌توان روابط را با همکارانت بر اساس این ارتباطات بگذاری»

«...شخصیت مجازی افراد با شخصیت واقعی آنها مغایر است...»

«ما اینجا در خانواده و جمع دوستان، از کمترین حالت امنیتی باید برخوردار باشیم ولی آمدن آن‌ها (سامانه نظارت تصویری و...) در این محیط‌ها واستفاده بیش از حد باعث شده روابط افراد در زمینه دوستی، بسیار محتاطانه و شاید افراد آن خود واقعی شان را هم نشان ندهند.»

«...من همواره در تعاملاتم با همکاران سازمانی ام و دانشجویانم بسیار روابط خط‌کشی شده‌ای دارم، چراکه همواره بدینی نسبت به ضبط صدایم بصورت پنهانی را دارم.»

۴-۳-۲- بعد سوم: مضمون ارتباطات اجتماعی پایشی

بر اساس این مضمون، توسعه فناوری برای افراد گوناگون، به شیوه تأثیر و تغییر جهتی در ارتباطات اجتماعی افراد به سمت و سوپایشی شدن، پدیدار شده است. گویی با ظهور و بروز فناوری‌های نوین در دهه‌های اخیر، خط‌مشی و سیاستگذاری ارتباطات افراد تغییر کرده است. به زعم مشارکت کنندگان در این پژوهش، تأثیر منفی فناوری بر رفتار اجتماعی مبتنی بر آموزه‌های دینی و فرهنگ اصیل ایرانی در قالب مؤلفه‌های پتانسیل دسترسی به حریم خصوصی، سلطه کنترل در روابط، نظارت‌های منفی (مج‌گیری و نه قدردانی)، عدم توجه به امور محتوازی در ارزیابی امورات رفتاری یکدیگر و ارزیابی با محکه‌های صرفاً کمی مفهوم پردازی شده است.

در این بعد، مرز ادراکی در سطح جامعه قرار دارد که این امر بر پیچیدگی ادراکی این مضمون افزوده است؛ زیرا فقط به ویژگی‌های رفتار فردی نمی‌پردازد، بلکه مبین این نکته است که نگرش‌های سیاستگذاری و باورهای اجتماعی، بستر ساز این نوع ارتباطات

پایشی می‌باشد. به مصادقی از مصاحبه‌های انجام گرفته با مشارکت کنندگان پژوهش زمینه این مفهوم، توجه کنید:

«مدیران بانگاه نظارت منفی و برای مج‌گیری، این تجهیزات (کنترل‌های تصویری- کنترل تردد و...) را آورده‌اند. هنگامی که کار درست انجام می‌دهیم تشویق نمی‌شویم ولی هر تخطی از آن، ماراسرزنش می‌کنند. حضرت علی (ع) هنگامی که حاکم بودند به استاندار انشان می‌فرمودند که نظارت و سرکشی را اصالتاً برای دیدن زحمات و خدمات افراد و قدردانی از آن‌ها استفاده کنید که در فناوری کنونی این نوع نگاه و کاربرد در روابط بین فردی کارکنان نمی‌باشد.»

«دلواپسی که هم استقلال و هم آزادی فرد را دائماً مورد تهاجم قرار می‌دهد اینه که کاربر احساس می‌کنه که دائماً داره کنترل می‌شه حالا یا با دوربین‌های مدار بسته در رفت و آمد هاش و یا سوئیچ‌هایی که روی سیستم‌ها هست.»

«...در روابط اجتماعی میل به کنترل بر دیگران و سلطه اراده قبل‌آهم بوده، اما اکنون به کمک تکنولوژی پر نگ شده است. این دستور دادن هادر نهاد و ذات غالب ما هست ولی مجال بروز و توسعه آن فراهم نمی‌شود. این چیز عجیبی نیست، در دین بنیادگرایی دینی نمونه‌اش است. مثل حسن صباح، قرن ۴ و ۵ هجری که خواجه نظام‌الملک را ترور کردند و... این بنیادگرایی و افراطی گری دینی و در بحث ما، میل به نفوذ در حریم خصوصی و کنترل دائم رفتار یکدیگر، امروز که اینقدر بدشده، برای اینکه با فناوری همراه شده است. آدم‌های بد و سلطه طلب همیشه در تاریخ بودند ولی چون فناوری نداشتند، حداکثر یک شمشیر دستشان می‌گرفتند و یکی دو نفر را می‌کشتند. ولی امروز بمب اتم می‌خواهند؛ یعنی می‌خواهمن بگم که این خوی دخالت در امور شخصی، بعلاوه تکنولوژی آن چیزی است که این اتفاقات را رقم می‌زنند. الان این امر یک سایز بزرگتری پیدا کرده چون چیز دیگری به مددش آمده است و آن چیز دیگر است که هر بدی را ضربدر می‌لیون می‌کند، البته هر خوبی را هم در می‌لیون ضرب می‌کند.»

۴-۲-۴- بعد چهارم: مضمون فرهنگ رفتارهای فخرفروشانه

در این مضمون، آگاهی‌های جمعی نسبت به توسعه فناوری در ارتباطات، ناظر به فرهنگی است که پشتیبان رفتارهای فخرفروشانه در تعاملات افراد می‌باشد. در نگاه مشارکت کنندگان این تحقیق، توسعه فناوری، ظهور و بروزش در چرخش فرهنگ جامعه است که رفتارهای فخرفروشانه را در ارتباطات تشید می‌کند. بدین معنا که رشد و نوآوری در فناوری‌ها، صرفاً در حوزه فرایندهای صنعتی نبوده است بلکه نظام اجتماعی جامعه نیز دستخوش تغییر کرده است. بستر ارتباطات را برای رفتارهای فخرفروشانه آماده

کرده است، فناوری‌های لوکس و مدرن، بدون اینکه نیاز به آن‌ها احساس شده باشد، در بستر این فرهنگ، برای کسب شخصیت و خودنمایی به کار می‌رود. اکنون به مصادیقی از مصاحبه‌های انجام گرفته با مشارکت کنندگان پژوهشی زمینه این مفهوم توجه کنید. «...بند در سفری که به آلمان داشتم، از یک پژوهشکده‌ای بازدید داشتم که فقط چند اتفاق و چند میز داشت، ولی در سازمان‌های ما فناوری بسیار مدرن وجود دارد اما خروجی خاصی نیست.»

«آن بخشی از فرهنگ جامعه که افراد ابراساس نوع خانه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، نوع خودرو، استفاده از وسایل ارتباطی و نظایر آن ارزیابی می‌کنند. آن فرهنگ برای تجهیز فناوری در زندگی مانفوذ کرده بدون اینکه برای آن برنامه‌ریزی کرده باشیم.» «در جامعه افراد با فناوری می‌خواهند منزلت اجتماعی و گویی زیبایی و افتخار برای خود کسب کنند. بطور مثال برای خرید جدیدترین گوشی اپل به دبی می‌روند.» «فناوری ضمن اینکه آثار مثبت داشته، اما پیامدهای منفی بسیار قابل توجهی نیز به بار آورده و علت این است که نه دانشگاه‌های ما که حتی فرهنگ جامعه تو این زمینه، ضعیف و عقب است.»

۴-۲-۵- بعد پنجم: مضمون تضعیف شأن انسان

بطور کلی یکی از جنبه‌های تاریک توسعه فناوری در ارتباطات افراد، جایگزین شدن و نشستن آن در کنار جایگاه انسانی است. بر اساس این طبقه، شیوه پدیدار شدن رشد فناوری عبارت است از فرایند شکل‌گیری جریانی که افراد را به سمت اهداف و شیوه رفتاری مدنظر هدایت می‌کند و فناوری را جزئی از وجود افراد کرده است به طوری که در آن‌ها استفاده و تعامل پیوسته با آن، درونی سازی شده است. توضیح اینکه فناوری در روابط و تعاملات سازمانی نیز به طور گسترده نظم مطلوب مدیران را ایجاد کرده است. در این نظم زیاد، خلاقیت انسان اراده محدود کرده است و بدین ترتیب نقش فعال انسان را در سازمان نیز تضعیف نموده است. به زعم مشارکت کنندگان در این پژوهش، تاثیر منفی فناوری بر رفتار اجتماعی مبتنی بر آموزه‌های دینی و فرهنگ اصیل ایرانی در قالب مؤلفه‌های وابستگی افراطی به فناوری و شکنندگی افراد، مفتون فناوری شدن، نگاه رقیب به فناوری و افت خلاقیت مفهوم پردازی شده است.

در این بعد، مرز ادراکی در سطح نوع بشر قرار دارد، فهم پیچیدگی‌های ادراکی این طبقه را سخت کرده است، زیرا فناوری در تعاملی طرفینی و چند بُعدی همنهاد انسانی که خالق فناوری است قرار گرفته است و حتی بالنگاره‌ها و پیش‌فرض‌های مثبت به توجیه آن پرداخته می‌شود. اکنون به مصادیقی از مصاحبه‌های انجام گرفته با مشارکت کنندگان

پژوهشی زمینه این مفهوم توجه کنید.

«... مثل جانات باید از این رمزها مراقبت کنی. اکنون ما در خدمت فناوری شدیم. ما پاسبان و نگهبان آن هاستیم.»

«رشد فناوری با آزادی انسان رابطه معکوس دارد چون در پی نظم بخشی به شیوه دلخواه مالکان فناوری است و با این نظم بخشی یک سری شیوه های رفتاری خاص را توجیه می کنند.»

«فناوری جریانی است که دارد ما را با خودش می برد و ما ناگزیر از رفتن و اراده مان نقشی ندارد. جزئی از وجود ما شده، در درون ما درونی شده.»

«... تکنولوژی داره قدرت ارزیابی مان را می گیره، او بجای ما به ارزیابی انتخاب های خوب و بد می پردازد. مثلاً همه امور مان را می خواهیم با موارد کمی بسنجدیم... این رشد و نگاه به فناوری ریشه در پارادایم فکری پوزیتیویستی دارد...»

در ادامه جدول ۳، مضماین و مقولات به دست آمده از تحلیل مصاحبه هارا نمایش داده است.

جدول ۳- مضماین و مقولات به دست آمده آر تحلیل محتوای جنبه های تاریک توسعه فناوری در تعاملات اجتماعی

سطح تحلیل	مضاین	مقولات
فرد	ازوای فردی	کمباری عاطفی روابط
		ارتباطات مجازی
		بهم ریختن مناسبات رفتاری
		استرس فناورانه
		خودخواهی
		کمیت بالا و کیفیت ضعیف تعاملات
اجتماع	کنش های ریاکارانه	بی اعتمادی در روابط فردی (بیماری هراس از هم)
		تلون رفتاری
		خودپایشی
		رفتارهای محافظه کارانه
		رفتارهای تصنیعی
اجتماع	ارتباطات اجتماعی پایشی	خودسنسوری
		سلطه کنترل در روابط (کابوس کنترل) نظارت های منفی

سطح تحلیل	مضامین	مقولات
	ارتباطات اجتماعی پایشی	پتانسیل دسترسی به حریم خصوصی عدم توجه به امور محتوایی
اجتماع	فرهنگ فخرفروشانه	فرهنگ منزلت اجتماعی فناوری تب فناوری
		استفاده بدون مطالعه و برنامه‌ریزی (تعريف نیاز به تبع فناوری) فناوری تزیینی و نه کار راه اندازی
	تضعیف شان انسان	وابستگی افراطی به فناوری و شکنندگی افراد مفتون فناوری شدن نگاه رقیب به فناوری افت خلاقیت
نوع بشر		

۵-بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۱-۵-بحث

این پژوهش، باهدف کاوش و تبیین جنبه‌های منفی توسعه فناوری در تعاملات اجتماعی افراد در چارچوب سبک زندگی اسلامی- ایرانی صورت پذیرفت. در این تحقیق با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوای قراردادی و انجام مصاحبه عمیق، مفاهیم را احصاء و در قالب ۵ طبقه مجزا و در سه سطح پیچیدگی ادراکی ارائه شد.

در سطح اول یعنی سطح فرد، دو طبقه با مفاهیم ارزوای فردی و کنش‌های ریاکارانه قرار دارند. با مقایسه یافته‌های حاصل در خصوص جنبه‌های منفی توسعه فناوری در ارتباطات بین فردی افراد با ابعاد و مولفه‌های سبک زندگی اسلامی ایرانی موارد بشرح ادامه روشن می‌گردد. در طبقه اول، توسعه فناوری در ارتباطات، تأثیر مستقیم بر روابط ارتباطات بین فردی، اما کیفیت ارتباطات افت کرده است و ارتباطات به شیوه‌ی اعتمادی در روابط فردی تجربه شده است. در طبقه دوم، شیوه‌پدیدار شدن تأثیر پدیده مذکور در ارتباطات بین فردی کارکنان برای افراد گوناگون در قالب رفتارهای دوره‌ی و خودپایشی می‌باشد. در حالیکه مطابق با حوزه رفتارهای فردی سبک زندگی اسلامی ایرانی تاکید بر صله ارحام با خویشاوندان و دوستان بر مبنای تأمین نیازهای اجتماعی عاطفی انسان و اعتقاد به زندگی اجتماعی و پرهیز از عزلت نشینی تاکید گردیده است.

جدول ۴ بیانگر این مطلب است که در میان ۴ طبقه دیگر (طبقات ۵، ۴، ۳، ۲)، طبقه اول بیشترین درصد فراوانی نظرات کدگذاری شده مشارکت کنندگان را به خود اختصاص داده است. با توجه به اینکه این تمرکز به لحاظ جنسیت تفاوتی چندانی ندارد نشان از اهمیت موضوع در قالب جامعه می‌دهد. از سوی دیگر تعمق در مفهوم بی‌اعتمادی در ارتباطات بین فردی بیانگر نکات ویژه‌ای است. این بی‌اعتمادی در روابط تأثیر مخربی بر همکاری‌های مبتنی بر اعتماد افراد دارد. پیش‌تر او تارخانی (۱۳۹۰، ص ۳۱) نقش و جایگاه متغیرهای اعتماد و عدالت را در همکاری‌های مبتنی بر اعتماد افراد تبیین نموده‌اند.^۲

جدول ۴. فراوانی و درصد موضوعات کدگذاری شده^۳

کل عبارت‌های کدگذاری شده	مضامین					تعداد کل عبارت‌های کدگذاری شده برای هر طبقه
	۵	۴	۳	۲	۱	
۱۷۸	۳۹	۲۷	۲۸	۲۰	۶۴	
۱۲۵	۳۰ ٪۷۷	۱۷ ٪۶۵	۱۸ ٪۷۷	۱۴ ٪۶۴	۳۷ ٪۵۷	مشارکت کنندگان مرد ٪۷۰
۵۳	۹ ٪۲۳	۱۰ ٪۳۵	۱۰ ٪۲۳	۶ ٪۳۶	۲۷ ٪۴۳	مشارکت کنندگان زن ٪۳۰

در همین سطح پیچیدگی، یعنی سطح فردی، طبقه توصیفی دوم ناظر به کنش‌های ریاکارانه می‌باشد. براساس مولفه‌های سبک‌زنگی اسلامی ایرانی، یکی از حقوق اساسی همنوعان رفتار صادقانه با دوستان و داشتن اعتماد متقابل، پرهیز از سوء‌ظن و کنکاش زاید در حوزه رفتارهای فردی و اجتماعی مبنای باشد؛ اما در سال‌های اخیر بر حسب تحلیل مصاحبه‌ها، پدیده توسعه فناوری در ارتباطات بین فردی به شیوه رفتارهای دوره‌بی ادراک شده به نحوی که فرد نسبت به عوامل بیرونی حساس‌تر است و قادر می‌باشد با ریاکاری در شرایط متفاوت به صورت متفاوت رفتار کند به طوری که به واسطه خود پایشی، به میزان بالایی سازگاری رفتاری و خود تطبیقی مناسب با شرایط متغیر را دارند، این نوع رفتار آسیب‌های جدی بر رفتار صادقانه می‌زند.

پیش‌تر نیز هادوی نژاد و همکاران (۱۳۸۹، ص ۱۱۹)، در پژوهش خود نشان داده بودند که در ارتباطات بین فردی کنش‌گران اولیه (نخستین افرادی که برای نیل به اهداف شخصی یا گروهی خود به رفتارهای منافقانه و دوره‌بی مبادرت می‌ورزند) از طریق یادگیری

1. Collaboration

۲. آن‌ها همکاری مبتنی بر اعتماد را نجام کار یا یکدیگر بویژه در یک تلاش مشترک عقلانی تعریف کرده‌اند که در برگیرنده هدایت همکاری‌ها و وابستگی متقابل است.

۳. جدول فوق ناظر به اینست که هر یک از پنج مضمون اصلی توسط چندین کدباز یا چندین مضمون پایه پشتیبانی می‌شود، نه اینکه صرفاً فراوانی واژه‌های خاصی را بیان کند.

مبتنی بر شرطی شدن عامل و کنش گران ثانویه (افراد دنباله رو کنش گران اولیه در ابزار رفتارهای منافقانه) از طریق یادگیری اجتماعی از بستر فراهم شده برای بروز این رفتارها سوءاستفاده می‌کنند تا به نیات نفع طلبانه خود نائل شوند. به علاوه اینکه هر دو گروه واحد خود پایشی بالایی هستند و می‌توانند با بازیگری نزد اعضای جامعه، آن‌ها را فریب دهند. ادراک این نوع رفتار باعث حذف صداقت و صراحت از ارتباطات بین فردی و تشدید رفتارهای دوگانه یا چند پهلوی ناساز گار در شبکه تعاملات بین فردی می‌شود. این نوع رفتارها واحد گونه‌های مختلفی است که گاه زمینه‌ساز پیامدهای نامطلوب رفتاری‌اند. از جمله این پیامدها، کاهش اعتماد بین فردی^۱ و به تبع کاهش همکاری‌های مبتنی بر اعتماد^۲ در تعاملات می‌باشد.

در سطح دوم پیچیدگی ادراکی، سطح جامعه، دو طبقه توصیفی به شرح ارتباطات اجتماعی پایشی و فرهنگ رفتارهای فخر فروشانه داریم. در سومین طبقه، جنبه تاریک توسعه فناوری در ارتباطات افراد به مفهوم ارتباطات اجتماعی پایشی ادراک شده است. تأکید بر کنترل در روابط خانوادگی نیز بیشتر با هدف نظارت منفی، پایش افراد و تجاوز به حریم خصوصی است و نه به منظور قدردانی. تقوی پور و صلوتیان (۱۳۹۴، ص ۲۱-۱۸) با اشاره به رابطه دوسویه جامعه و خانواده بیان می‌دارند که هر چقدر خانواده مستحکم‌تر باشد جامعه سالم‌تر است. اینکه نظارت و کنترل باید با نگاه قدردانی هم به کار رود مبتنی بر آموزه‌های دینی مان می‌باشد که در نظریکی از مشارکت کنندگان به شرح زیر آمده است: «مدیران با نگاه نظارت منفی و برای مج‌گیری، این تجهیزات را آوردن. هنگامی که کار درست انجام می‌دهیم تشویق نمی‌شویم ولی تخطی از آن مارا سرزنش می‌کنند. حضرت علی (ع) هنگامی که حاکم بودند به استاندارانشان می‌فرمودند که نظارت و سرکشی را اصالتاً برای دیدن زحمات و خدمات افراد و قدردانی از آن‌ها استفاده کنید که در فناوری کنونی این نوع نگاه و کاربرد در روابط ادارات نمی‌باشد.»

مفاهیم موجود در این طبقه، باویژگی‌های جامعه اطلاعاتی^۳ نظریه توسعه اجتماعی^۴ ارائه شده توسط دانیل بل^۵، جامعه‌شناس آمریکایی نزدیک است. از نظر بل،^۶ تغییر عمده که حرکت به سمت جامعه اطلاعاتی را شکل می‌دهد به شرح موارد زیر می‌باشند:

۱- تغییر جهت نسبی به سمت تأکید از تولید کنندگان به ارائه خدمات در بخش اقتصادی

-
- 1. - Interpersonal Trust
 - 2. Collaboration
 - 3. Information Society
 - 4. Social Development
 - 5. Daniel Bell

۲- رشد تعداد افراد حرفه‌ای و طبقه فنی

۳- اولویت دانش فنی

۴- اعمال کنترل از طریق فناوری و ارزشیابی فناورانه

۵- پدید آمدن نوعی فناوری فکری جدید (جان مکولی و دیگران، ۱۳۸۹؛ ص ۳۵۳).

مورد چهارم در خصوص ارزشیابی‌های فناورانه، بسیار نزدیک با مفاهیم این طبقه می‌باشد. همانند دیگر رویکردهای نظری مورد بحث، جامعه اطلاعاتی که اشاره به عصر کنونی دارد، مدافعين و مخالفین خاص خود را دارد. مدافعين جامعه اطلاعاتی، فناوری اطلاعات را فرصتی برای متحول ساختن نحوه کار کردن و آزاد ساختن افراد از بند سازمان‌های بوروکراتیک می‌دانند، منتقدین نیز در سوی دیگر، آن را شیوه‌ای پیشرفت‌تر برای کنترل و بهره‌کشی می‌دانند چرا که افراد در سیطره فناوری، کاملاً تحت کنترل سازمان درآمده‌اند و سازمان را مکانی کرده که افراد مجبورند کاملاً به شیوه‌ای انضباط یافته عمل کنند. گیبسون بارل (۱۹۸۸؛ نقل شده در جان مکولی و دیگران، ۱۳۸۹؛ ص ۴۳۶) در این خصوص اشاره می‌کنند که فناوری و شبکه‌های فناوری اطلاعات می‌توانند قابل مقایسه با استعاره زندان تمام دید^۱ فوکو باشند. این زندان شکلی از زندان است که ابتدا در اوایل قرن نوزدهم توسط جرمی بنتام^۲ طراحی شد؛ متشكل از یک هسته مرکزی است که جایگاه نگهبانان است و در اطراف آن سلول‌های زندان است که از پشت روشن شده است به نحوی که زندانیان همیشه قابل رویت هستند؛ اما چون زندانیان نمی‌توانند نگهبانان را در بخش مرکزی بینند هرگز نمی‌دانند که آیا واقعاً کسی آنها را می‌بیند؟ فقط می‌داند که این احتمال وجود دارد و این باعث می‌شود به زندانیان القا شود که همیشه تحت نظارت و هوشیاری زندان بان هستند.

چهارمین طبقه ابعاد منفی توسعه فناوری برای افراد، در بافت فرهنگ جامعه پدیدار می‌شود؛ و به طور کلی در تمام بخش‌های جامعه آن را ادراک می‌کنند. در این سطح، توسعه فناوری ناظر بر فرهنگ حامی رفتارهای فخرفروشانه می‌باشد. فرهنگی که بیان کننده اینست که وجود و تصاحب فناوری برای افراد منزلت اجتماعی می‌آورد، این شیوه درک از توسعه فناوری، همسنخ با رفتارهای فخرفروشانه، می‌باشد. در حوزه فرهنگ رفتارهای جامعه اسلامی با توجه به زیبایی‌شناسی‌ها و گرایشات فطری انسان، پرهیز از تجملات و اصلاح الگوی مصرف رسانه‌ای مورد تاکید است، در حالیکه در نگاه مشارکت‌کنندگان این تحقیق، توسعه فناوری، ظهور و بروزش در چرخش فرهنگ جامعه است که رفتارهای فخرفروشانه را در ارتباطات تشید می‌کند. بستر ارتباطات

1. Panopticon

2. Jeremy Bentham

را برای رفتارهای فخرفروشانه آماده کرده است، فناوری‌های لوکس و مدرن، بدون اینکه نیاز به آن‌ها احساس شده باشد، در بستر این فرهنگ، برای کسب شخصیت و خودنمایی به کار می‌رود. در این خصوص قلی پور، معتقد است که مدیران جاهطلب^۱ در جستجوی بی‌پایان برای ثروت و قدرت به ابزارهایی متولّ می‌شوند تا پایگاه والای خود را نشان دهند. آرایش‌های شیمیایی (آراینده‌ها)، الکترونیکی (دستگاه‌های الکترونیکی و الکتریکی) و مکانیکی (انواع خودروها) برای کسب شخصیت و خودنمایی به کار می‌رود. انسان‌ها بر اساس نوع خانه که در آن زندگی می‌کنند، تجهیزات درون خانه، نوع خودرو، استفاده از وسایل ارتباطاتی و نظایر آن ارزیابی می‌شوند. مشخصه دیگر رفتارهای فخرفروشانه در سازمان‌ها، مصرف زیاد، ابزار و وسایل گران و لوکس مقبولیت یافته نزد مدیران ابزار شخصیت است (قلی پور، ۱۳۹۱، ص ۳۹۷).

در سطح سوم تحلیل، یعنی سطح نوع بشر، یک مضمون قرار دارد. بر اساس این مفهوم، لبه تاریک توسعه فناوری مبتنی بر تضعیف شأن انسان، ادراک شده است. به زعم مشارکت‌کنندگان در این تحقیق، ظهر و بروز توسعه فناوری در ارتباطات به شیوه اهمیت و منزلت والاتر به فناوری نسبت به انسان در فرایند انجام امور مراودات فردی تجربه شده است. تردیدی نیست که انسان خالق و سازنده فناوری است و فناوری را به عنوان ابزاری برای تحقق اهداف خود طراحی و ایجاد می‌کند. وقتی فناوری به عنوان ابزار نگریسته شود، برای تحقق هدفی طراحی شده است که آن هدف خارج از آن ابزار قرار دارد. آن هدف را ملاک ابزار تعیین می‌کند. با توجه به این هدف است که فناوری کارا یا غیرکارا، اثربخش یا غیراثربخش ارزیابی می‌شود. با این نگرش فناوری باید به صورت صرفاً ابزاری در جهت تحقق هدف یک مالک بیرونی عمل کند. ولی وضعیت به همین ترتیب باقی نمانده است. فناوری که ابزار است و کنترل آن در دست مالکش است، پس از طراحی و ایجاد، تغییر ماهیت می‌دهد و انسانی که آن را ایجاد کرده است، خود پیرو، خدمتگزار و پاسبان آن می‌شود و در چارچوب آن ایفای نقش می‌کند.

۲-۵- نتیجه‌گیری

با احصاء ابعاد و مولفه‌های سبک‌زنندگی اسلامی- ایرانی در حوزه تعاملات بین‌فردي و ریشه‌های اعتقاداتی و ارزشی مرتبط با آنها، طی فرایند منطقی و انجام مصاحبه‌های اکتشافی، ۵ عارضه توسعه فناوری در تعاملات بین‌فردي توصیف و تبیین شدند.
مطابق یافته‌های این تحقیق، رشد و پیشرفت فناوری صرفاً در حوزه فرایندهای کاری

1. Timocratic

۲. اشاره به یکی از نقل قول‌های مصاحبه‌های است مبنی بر اینکه ما اکنون باید همانند جانمان از نام کاربری و کلمات عبور سیستم‌های کاری‌مان، محافظت و پاسبانی کنیم.

سازمان نبوده است و نظام اجتماعی را نیز متأثر کرده است. در این تغییر و تحولات عنصر ناپیدای سیستم اجتماعی جامعه دستخوش تغییر شده است. مطابق نظر تالکوت پارسونز^۱ جامعه‌شناس معاصر، در هر سیستم انسانی و اجتماعی، فرهنگ عنصر پنهان و ناپیدایی است که محلی برای حفظ و صیانت از الگوهای نهادینه شده سیستم می‌باشد. به زعم مشارکت کنندگان این پژوهش در جامعه فعلی، حتی طبقات پایین جامعه با وجود برخورداری از رفاه نسبی و شرایط آسایشی بهتر از گذشتگان، رنج و حسرت بیشتری نسبت به آنان می‌کشند، چرا که زندگی مدرن به یک لحاظ انسان را از درون تھی کرده و فناوری متغیر و سریع عوض شونده انسان را آشفته و می‌خواهد از طریق آرایش بیرونی به تدارکات فخرفروشی زیبایی تابه تبع آن، به رشد اجتماعی نائل شود.

ایجاز کلام اینکه فناوری اینگونه در فرهنگ جامعه، خود را تحمیل کرده است که مبنای رشد اجتماعی و لیاقت و کفایت افراد (چه در سازمان و چه در بیرون سازمان)، مبتنی بر زیبایی ساختاری فناوری محور تعریف شده است. در این فرهنگ افرادی که در زیبایی ساختاری^۲ از تجهیزات فناوری جدید برخوردارند و یاد رزیبایی گفتاری با ادبیات فناوری‌های جدید آشناشوند و در رفتار خود ملتزم به استفاده همه جایی و همدیگر از فناوری هستند، افرادی با منزلت اجتماعی در کمی شوند. توجه به نوع نگاه دین اسلام به انسان و زندگی و بالطبع الگوسازی سبک زندگی اسلامی ایرانی را می‌توان به عنوان مهمترین و راهبردی ترین پادزه نفوذ دشمن در کشور به حساب آورد. چه اینکه دنیای غرب در مقطع پس از جنگ جهانی دوم با تغییر رویکرد استعماری خود؛ نفوذ فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی از راه ارائه الگوهای توسعه مدنظر خود به کشورهای ثالث را به عنوان مهمترین راهبرد استعماری خود برگزیده است. الگوهای توسعه غربی در واقع بستر و زمینه لازم برای هضم فرهنگ‌های بومی کشورهای مختلف در فرهنگ غربی را فراهم کرده؛ زمینه وابستگی اقتصادی و سیاسی کامل آن‌ها به غرب را مهیا می‌کنند.

به نظر پژوهشگران این مطالعه، اصلی‌ترین و خطیرن‌اکترین جنبه تاریک توسعه فناوری در تضعیف‌شان انسانی است. همانطور که در سبک زندگی اسلامی ایرانی در حوزه جامعه انسانی بیان شد، میل فطری انسان بر تسلط بر مخلوقات هستی می‌باشد و نه بر ترقی مخلوق بر انسان و بایستی باور و اعتقاد راسخ به کرامت انسانی و اشرف مخلوقات بودن انسان در همه ابعاد زندگی بشری ساری و جاری گردد. در مجموع با توجه به این افتراق‌ها، بایستی همواره در استفاده و بهره‌گیری از فناوری‌های مدرن در همه ابعاد زندگی به دیدگاه‌ها و نظام فکری توسعه‌دهنده آنها وقف داشته باشیم. باستاناد سخنان رهبر انقلاب در

1. Talcott Parsons

2. سلسه مراتب زیبایی شامل زیبایی ساختاری، زیبایی گفتاری، زیبایی رفتاری، زیبایی ذهن و روح.

تبیین چرایی مخالفت با الگوهای توسعه غربی با اشاره به تفاوت نوع نگاه اسلام و غرب به انسان می‌فرمایند: آنچه که موجب می‌شود ما الگوی غربی را برای پیشرفت جامعه خودمان ناکافی بدانیم، در درجه اول این است که نگاه جامعه غربی و فلسفه‌های غربی به انسان-البته فلسفه‌های غربی مختلف‌اند؛ اما برآیند همه آنها این است-بانگاه اسلام به انسان، بکلی متفاوت است؛ یک تفاوت بنیانی و ریشه‌ای دارد... پیشرفت وقتی مادی شد، معناش این است که اخلاق و معنویت را می‌شود در راه چنین پیشرفته قربانی کرد. ...؛ اما از نظر اسلام، پیشرفت این نیست. البته پیشرفت مادی مطلوب است، اما به عنوان وسیله هدف، رشد و تعالی انسان است. (بيانات در دیدار دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد، ۲۵/۰۲/۸۶)

۳-۵- پیشنهادهای کاربردی

الف) پیشنهاد می‌گردد متولیان فرهنگی جامعه در انتقال و بهره‌برداری از فناوری‌های جدید علاوه بر تاکید به رعایت اصول کلی اخلاقی توسط افراد، نسبت به آگاهی‌های جمعی اعضای جامعه در خصوص فناوری و قدرت آن، توجه کنند. همانطور که بیان شد ادراک افراد از موقعیت‌های مختلف‌الزاماً منطبق با واقعیت نیست، یعنی تفسیر از واقعیت با خود واقعیت متفاوت است و افراد در درون جامعه بر مبنای ادراک خود از واقعیت عمل می‌کنند نه خود واقعیت و تلاش می‌کنند که ادراک‌شان از واقعیت تحقق یابد؛ بنابراین با دانستن آگاهی‌های جمعی قاطبه افراد نسبت به فناوری‌های که در سازمان‌ها و سایر شئون جامعه مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند، سیاستگزاران فرهنگی کشور بهتر می‌توانند نسبت به آموزش و میزان و نحوه استفاده از فناوری برنامه‌ریزی نمایند.

ب) باتبیین قدرت فناوری، کمک به آموزش‌هایی جهت زندگی بهتر منطبق با سبک زندگی اسلامی-ایرانی می‌گردد. زندگی اجتماعی و اعتماد عمومی زیرساخت‌هایی هستند که کارکنان و سازمان‌ها از طریق آن پشتیبانی و حمایت می‌شوند. از این روابط بیین تجارب متفاوت و توصیف عمیق پدیده قدرت فناوری در بستر توسعه آن، متولیان فرهنگی رادر تصمیم‌برای جهت‌دادن، سیاستگزاری و تعیین محورهای آموزش اجتماعی یاری می‌دهد.

ج) در پژوهش‌های تفسیری، با توجه به اینکه گرداوری اطلاعات مبتنی بر مصاحبه و مشاهده می‌باشد، افراد نیز معمولاً تجربه زنده خود را بدون تغییر و تحریف بیان نمی‌کنند، گاهی وقت‌ها آنان جیزه‌ای را بیان می‌کنند تا نکاتی را پنهان نمایند و چیزهایی را بیان نکنند. در انجام این نوع تحقیقات - پژوهش‌های کیفی - گستره‌ترین و کامل‌ترین راه برای تعیین قابلیت اعتماد پژوهش، استفاده از آن در عمل و یا مقایسه نتایج آن با نتایجی است که به صورت‌های دیگر - نظیر نوعی دیگر از پژوهش - در عمل بدست می‌آید. از این

رو پیشنهاد می‌گردد، مساله مذکور با روش‌های دیگر پژوهش‌های کیفی صورت پذیرفته و نتایج آن مقایسه گردد.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

الف) مقاله‌ها

۱. استادی، مجید و سالاری فر، محمد رضا (۱۳۹۵). «نقش عوامل عاطفی-روانیدر تحریکیم خانواده از منظر آیات و روایات با رویکرد سبک زندگی اسلامی». *فصلنامه پژوهشنامه سبک زندگی*. سال دوم، شماره سوم، صص ۴۵-۶۴.
۲. ابراهیم‌آبادی، حسین (۱۳۹۲). «تأملی بر نسبت میان فناوری‌های اطلاعاتی با تغییرات در فرهنگ و مناسبات اجتماعی». *تهران: فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، دوره ششم، شماره چهارم، صص ۸۳-۱۰۶.
۳. اوخارخانی، علی (۱۳۹۰). «عدالت و انصاف در همکاری مبتنی بر اعتماد». *چشم‌انداز مدیریت*، شماره ۳۳، صص ۴۷-۲۹.
۴. ایمان، محمد تقی و نوشادی، محمدرضا (۱۳۹۰). «تحلیل محتوای کیفی». *فصلنامه پژوهش*، سال سوم، شماره دوم، صص ۴۴-۱۵.
۵. بختیاری، آمنه و نصیری، بهاره (۱۳۹۵). «واکاوی تاثیرات شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی خانواده ایرانی». *فصلنامه مدیریت شهری*، شماره ۴۵، صص ۴۸۸-۴۷۵.
۶. بشیر، حسن و افراسیابی، محمد صادق (۱۳۹۱). «شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان». *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، دوره پنجم، شماره یک، صص ۶۲-۳۱.
۷. تقوی پور، محمد رضا و صلوتیان، سیاوش (۱۳۹۴). «الگوی خانواده تراز اسلامی در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب اسلامی». *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، سال هجدهم، شماره ۶۹، صص ۳۸-۵.
۸. حسیرچی، امیر و نیاوند، عباس (۱۳۹۰). «تحلیل الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی از منظر مقام رهبری». *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، سال چهاردهم، شماره ۵۰، صص ۸۳-۵۱.
۹. خاشعی، وحید؛ نظرپور، حامد و شریعت‌زاده، سید محمدعلی (۱۳۹۵). «کاوشی در سبک زندگی اسلامی در حوزه رفتار مصرف کننده از دیدگاه نهج البلاغه». *فصلنامه مدیریت اسلامی*. سال ۲۴، شماره یک، صص ۴۹-۱۱.
۱۰. رضایی، ابراهیم؛ جعفری، احمد و صادقی، محمد (۱۳۹۴). «زمینه‌شناسی سبک زندگی ایرانی اسلامی». *چهارمین کنفرانس اسلامی ایرانی پیشرفت*. اردیبهشت ۱۳۹۴.

۱۱. کافی، مجید (۱۳۹۴). «مدل اصلاح و راهکارهای گسترش سبک زندگی اسلامی». دو فصلنامه اسلام و علوم اجتماعی، شماره ۱۴، صص ۷۵-۵۶.
۱۲. فرهنگی، علی اکبر؛ امیری، مجتبی؛ موسویان، سیدمرتضی؛ نظری، کاظم (۱۳۹۵). «ارائه مدل ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی در سیمای جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه رسانه و فرهنگ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره ۲، صص ۵۱-۲۳.
۱۳. قاضیزاده، علیرضا (۱۳۹۱). «فناوری و قدرت اطلاعاتی؛ از افزایش شناخت تا ارتقای توان کنترل». فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پانزدهم، شماره دوم، صص ۱۶۷-۱۴۱.
۱۴. گوشال، سامانtra (۱۳۹۳). «تئوری‌های بد مدیریت، اقدامات خوب مدیریت را تخریب می‌کند»، ترجمه حسین خالقی. فصلنامه بررسی‌های بازار گانی، شماره ۶۹، صص ۶۷-۴۵.
۱۵. هادوی نژاد، مصطفی؛ دانایی فرد، حسن؛ آذر، عادل و خائف الهی، احمدعلی (۱۳۸۹). «کاوش فرایند رفتارهای منافقانه در ارتباطات بین فردی با استفاده از نظریه داده بنیاد». اندیشه مدیریت راهبردی، سال چهارم، شماره اول، صص ۱۳۰-۸۱.

ب) کتاب‌ها

۱. توکل، محمد (۱۳۹۰). جامعه‌شناسی تکنولوژی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۲. دعایی، حبیب الله (۱۳۹۰). نظریه‌ها و فرایندهای ارتباطات سازمانی. مشهد: انتشارات جهان فردا.
۳. شیرازی، علی (۱۳۹۴). رفتار سازمانی: تئوری، تحقیق و کاربرد. مشهد: انتشارات ارسلان.
۴. فرهنگی، علی اکبر (۱۳۸۲). ارتباطات انسانی، جلد اول. تهران: خدمات فرهنگی رسا.
۵. فرهنگی، علی اکبر؛ صفرزاده، حسین؛ خادمی، مهدی (۱۳۹۳). نظریه‌های ارتباطات سازمانی. چاپ پنجم، تهران: موسسه خدمات فرهنگی رسا.
۶. قلی پور، آرین (۱۳۹۱). مدیریت رفتار سازمانی، رفتار فردی. تهران: انتشارات سمت.
۷. قلی پور، آرین (۱۳۹۴). مدیریت منابع انسانی؛ مفاهیم، تئوری‌ها و کاربردها، چاپ هشتم. تهران: انتشارات سمت.
۸. کرسول، جان؛ پلانوکلارک، ویکی (۱۳۹۰). روش‌های پژوهش ترکیبی، ترجمه علیرضا کیامنش و جاوید سرایی. تهران: انتشارات آییث.
۹. مجموعه نویسنده‌گان (۱۳۸۹). کتاب نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی «الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت». تهران: دبیرخانه نشست اندیشه‌های راهبردی.
۱۰. محسنیان‌راد، مهدی (۱۳۹۲). ارتباطات انسانی (میان فردی، گروهی، جمعی). تهران: انتشارات سروش.
۱۱. محمدپور، احمد (۱۳۸۹). روش در روش: درباره ساخت معرفت در علوم انسانی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان

۱۲. مکولی، جان؛ دبرلی، ژوآنی؛ جانسون، فیل (۱۳۸۹). نظریه سازمان: نگاه‌ها و چالش‌ها، ترجمه حسن دانایی فردوسی‌حسین کاظمی (جلد اول). تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع).
۱۳. مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۹۱). دین و سبک زندگی. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع).
۱۴. نای، جوزف (۱۳۸۷). قدرت نرم، ترجمه سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام

۶- منابع لاتین

Articles:

1. Chan, A & Garrick, J. (2003). **The moral Technologies of knowledge management.** Information Communication and Society, 291-306.
2. -Dahl, Robert (1986). **Power as the control of behavior.** In Steven Lukes(Ed), power, New York University Press, pp. 37-58.
3. D'Urso, Scott. (2006). **Who is Watching Us at Work? Toward a Structural- Perceptual Model of Electronic Monitoring and Surveillance in Organizations.** Communication Theory, 16, 281-303.
4. Hui, Du. Lehmann, M & Willison, L. (2014). **The Technology-Facilitated Contribution Behavior.** Behavioral Research in Accounting. Vol, 26. N,2. 99-130.
5. Lieberman, B., Seidman, G., McKenna, K. Y., & Buffardi, L. E. (2011). **Employee job attitudes and organizational characteristics as predictors of cyber loafing.** Computers in Human behavior, 27(6), 2192-2199.
6. Nielsen, J. (2003). **IM, not IP (information pollution).** Queue, 1(8), 76-75.
7. Rousseau – M, Denise. (1997). **Organizational Behavior in the new organizational Era,** Annual Reviews Inc. 48: 515-546.
8. -Trethewey, A., & Corman, S. (2001). **Anticipating k-commerce: E-commerce, knowledge management, and organizational communication.** Management Communication Quarterly, 14(4), 619-628.

Books:

9. Bruce, C., Pham, B. & Stoodley, I. (2002). **The Collective Consciousness of Information Technology Research: The Significance and Value of Research Projects.**

- تایپیه تهییه فناوری در ارتباطات بین فردی در چارچوب سبک زندگی اسلامی ایرانی / حسین خانی، محمد اکبریان، شمس الدین ناظمی، غلامرضا ملکزاده
-
10. Burns, T. and Stalker, G.M. (1961). **The management of innovation.** London: Tavistock.
 11. Eisenberg, Eric M. Goodall, Jr and Angela Trethewey. (2010). **Organizational Communication: Balancing Creativity and Constraint.** 6 Edition. Bedford/St. Martin's.
 12. Mcshane, Steven L. Von Glinow, Mary. (2010). **Organizational Behavior: Emerging Knowledge and practice for the real world.** McGraw-Hill. Irwin, New York: NY.
 13. Miller, K. (2008). **Organizational Communication: Approaches and Processes,** Belmont, CA: Wadsworth the Gallup Report.
 14. Weil, M. M., Rosen, L. D. (1998). **Technostress: Coping with technology,** Wiley, New York.

